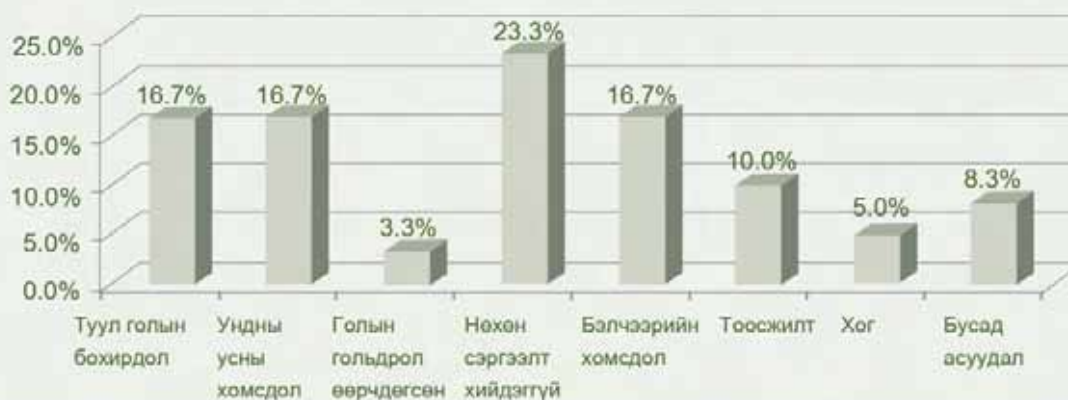

МОНГОЛЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХУУЛЬ ТОГТООМЖУУДЫН ҮНЭЛГЭЭ

/2012 оны намар, 2013 оны хавар, 2013 намар, 2014 хаврын чуулган/

Хатан Шуулаа Хамгаалцаа

Улаанбаатар хот
2015 он

ГАРЧИГ

Өмнөх үг

1. 2012-2014 ОНЫ УИХ БҮРЭН ЭРХИЙНХЭЭ ТАЛ ХУГАЦААНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨӨ ЮУ ХИЙВ?
2. 2012-2014 ОНЫ УИХ-ЫН “БАЙГАЛЬД ХАМГИЙН ЭЭЛТЭЙ” БА “БАЙГАЛЬД ХАМГИЙН ХАЛТАЙ” ГИШҮҮД ХЭН ХЭН БАЙВ?
3. 2012-2014 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХАМГИЙН САЙН 4 БА ХАМГИЙН МУУ 7

Хамгийн сайн 4:

- ☒ 2012-2013 оны амьтанд ээлтэй шийдвэр
- ☒ 2013-2014 оны байгальд ээлтэй шийдвэр
- ☒ Монгол улс дэлхийн байгаль орчны хамгийн том байгууллагыг удирдаж байна
- ☒ Устаж болзошгүй мазаалайг хамгаалж буй Мазаалайчид

Хамгийн муу 7:

- ☒ 2013 оны амьтанд халтай шийдвэр
- ☒ Монгол улсын байгаль орчны ардчиллын индекс тун тааруу байна
- ☒ Монгол улсын усны чанарын мэдээлэл доод түвшинд байна
- ☒ БОМС-ын мэдээлэл иргэдийн хэрэгцээг хангахгүйн зэрэгцээ хүртээмжгүй байна
- ☒ Түйрэнд дарагдсан Туул тосгоны асуудлыг хэн, хэзээ, хэрхэн шийдэх нь тодорхойгүй байна
- ☒ Улсын нийслэл үмхий үнэртэй, Туулын ус химийн хортой байна
- ☒ Нутгийнхны нэрийг барьж, Хөвсгөл нуурын онцгой бүсийг сүйтгэхэд хүргэсэн Т.Эрдэнэчимэгийн “Маш нууц шийдвэр”

4. УИХ-ЫН 2012 ОНЫ НАМРЫН ЧУУЛГАНААР БАТЛАГДСАН БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ 1 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ БИД ОНЦЛОН ҮНЭЛЖ БАЙНА

- ☒ Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг шинээр олгохыг дахин хориглов

5. УИХ-ЫН 2013 ОНЫ ХАВРЫН ЧУУЛГАНААР БАТЛАГДСАН БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ 1 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ БИД ОНЦЛОН ҮНЭЛЖ БАЙНА

- ☒ Ойгоо 5 жил тутамд тоолдог болно

6. УИХ-ЫН 2014 ОНЫ ХАВРЫН ЧУУЛГАНААР БАТЛАГДСАН БАЙГАЛЬД ЭЭЛТЭЙ 1 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ БИД ОНЦЛОН ҮНЭЛЖ БАЙНА

- ☒ Монгол улс ногоон хөгжлөөр замнана

7. УИХ-ЫН ГИШҮҮДИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХҮСНЭГТ

8. УИХ-ЫН ГИШҮҮДИЙН 2012-2014 ОНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨӨ ХИЙСЭН АЖЛЫН ДҮН

9. ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДЭД ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДЛЫГ ТОДОРХОЙЛОХ САНАЛ АСУУЛГЫН ДҮН

10. УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ НӨЛӨӨЛЛИЙН СУДАЛГААНЫ ДҮН

11. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН 2012-2016 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ЗОРИЛТЫН БИЕЛЭЛТИЙГ ХАМТДАА ДҮГНЭЦГЭЭ

12. ТОЙРГИЙНХОО ТҮШЭЭДЭД САНАЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭЭРЭЙ

Ашигласан материал

ӨМНӨХ ҮГ

Монголчууд Рио де Жанейро хотноо 1992 онд хуралдсан НҮБ-ын дээд хэмжээний чуулганы тунхаглалыг талархан хүлээн авч Монгол улсын 21 дүгээр зууны тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрөө үндэсний болон орон нутгийн түвшинд өргөн олон түмний оролцоотойгоор боловсруулж, 1998 онд батлан хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ.

Үүнийг залгамжлуулан 2008 онд “Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого”-ыг батлан хэрэгжүүлэхдээ Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлал, Монгол Улсын Үндэсний хөгжлийн хөтөлбөр, “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”, “Монгол Улсын Мянганы хөгжлийн зорилт” зэрэг төр, засгийн бодлогын 304 баримт бичигт нийцүүлэн төрийн бодлогын залгам чанар, нэгдмэл байдлыг хангасаар ирсэн байдаг.

Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн бодлого бол байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангахад чиглэгдэх учиртай. Энэ бол Монгол улсын хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, хэрэгжилтэд “эдийн засгийн өсөлт, экологийн үр ашиг адил, тэнцүү байх” зарчмыг хэрэгжүүлнэ гэсэн үг.

Гэтэл сүүлийн үед төр, засаг дээр дурдсан бодлогын гол үндсэн баримт бичгүүдээр баталгаажсан Тогтвортой хөгжлийн бодлогыг гажуудуулж, зөвхөн уул уурхайн салбарыг хэт түшсэн эдийн засгийн явуургүй бодлогыг эрчимтэй хэрэгжүүлэх болсноор Монгол улсын эдийн засаг уул уурхайгаас улам бүр хамааралтай болсоор эцэст нь хямралд өртөх болсон. Эрх баригчид өөрсдийн харалган бодлогын муу үр дагаварыг “Эх оронч дүртэй байгаль орчны ТББ-ууд гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг хөөснөөс л боллоо” хэмээн Иргэний нийгмийн байгууллагуудад нялзайхыг оролдон нийтэд сурталдаж, хариуцлагаас бултахыг оролцсон ч эрхгүй үнэнд гүйцэгдэж байна.

Гэсэн хэдий ч төр, засаг өмнөх алдаандаа анализ хийж, сургамж авахыг хүсэхгүй байгаа нь даанч харамсалтай. Шинээр байгуулагдсан Сайханбилэгийн Засгийн газар тэргүүлэх гол чиглэлээ мөн л Эдийн засаг хэмээн тодорхойлохдоо Тогтвортой хөгжлийн бодлогыг бүр үгүйсгэж “Шинэ Засгийн газар 3 чиглэлд гол ач холбогдол өгч ажиллана. Үүнд: 1-рт Эдийн засаг, 2-рт Эдийн засаг 3-рт Эдийн засаг байх болно” хэмээн мэдэгдэж, тогтвортой хөгжлийн тулгуур багануудын 2 нь болох байгаль орчин, нийгмийн асуудлыг ор тас орхигдууллаа.

Зүй нь Монгол Улсын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалын дагуу байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг эн тэнцүү нягт уялдуулан хамтад нь 1, 2, 3-рт авч үзэх ёстой.

Шийдлийн гэх энэ засгийг олон түмэн “Шийдсэн гаруудынх” гэж ончтойгоор ёгтлон нэрлэх болсон. “Шийдсэн гарууд” ямар ч арга зам, өр төлөөсөөр хамаагүй “Хямралаас гарах” нэрийдлээр эргэж нөхөн сэргээгдэж унаган төрхөө олж чадахгүй зайлшгүй хамгаалах шаардлагатай байгалийн үнэ цэнэтэй газар нутгуудыг сүйтгэж, Монголын нүүдэлчний соёл иргэншлийг мөхөөх эрсдэл учруулж байгааг бид эсэргүүцэн эрс хатуу шүүмжилж байна.

“Шийдсэн гаруудын Засаг”-ийг байгуулсан энэ УИХ ч бүрэн эрхийнхээ тал хугацаанд байгаль орчны төлөө бараг ажил хийсэнгүй, бүхэл бүтэн 4 чуулган хуралдах хугацаанд Байгальд ээлтэй ганцхан хууль санаачилж, дөнгөж гуравхан хууль баталсан дүнтэй “Маш муу” үнэлгээ авч байна.

3 жил гаруй хугацаанд Байгаль орчны сайд 3 удаа өөрчлөгдөж, түүнийг дагасан халаа солио одоо ч үргэлжилсээр байгаа нь энэ салбарын тогтвортой үйл ажиллагааг тасалдуулж, байгаль хамгаалах ажил цалгардахад хүрч байгааг цаашид УИХ анхаарах нь зүйтэй.

Бид уламжлал ёсоор 2016 оны УИХ-ын сонгуулийн өмнөхөн 2012-2016 оны УИХ-ын байгаль орчны төлөө хийсэн ажлын нэгдсэн дүнг гаргаж, сонгогч-иргэдэд мэдээлэн “Байгальд ээлтэй” гишүүдэд итгэл үзүүлэн дахин сонгох, “Байгальд халтай” гишүүдтэй хариуцлага тооцохыг уриалан ажиллах болно. Түүнчлэн Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрт дэвшүүлсэн байгаль орчны 29 зорилтын хэрэгжилтийг иргэдээр үнэлүүлсэн дүнг мэдээлнэ.

Иймд “Өөрсдийн авсан Амлалт”, “Сонгогчдын өгсөн Итгэл”-ийг хэрхэн биелүүлж ажилласнаа дүгнүүлэх цаг нэгэнт ойртсон тул УИХ-ын эрхэм гишүүдийг үлдсэн хугацаандаа Монгол орны байгаль орчныг хамгаалахын төлөө хууль тогтоох болон хуулийн хэрэгжилтийг хянах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж, идэвхи санаачлагатай, үр дүнтэй ажиллахыг дахин дахин Сануулж, бас Шаардаж байна.

Б.Баярмаа

“Хөвсгөл далайн эзэд” хөдөлгөөний тэргүүн

УИХ БҮРЭН ЭРХИЙНХЭЭ ТАЛ ХУГАЦААНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨӨ ЮУ ХИЙВ?

2012 оны ээлжит сонгуулиар байгуулагдсан хууль тогтоох байгууллага болох УИХ-ын шинэ бүрэлдэхүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусах дөхөж байна.

Монголын байгаль хамгаалах иргэний хөдөлгөөний эвслээс уламжлал ёсоор УИХ 2012-2014 онд буюу өнгөрсөн 4 чуулганы хугацаанд Монгол орны байгаль орчныг хамгаалах талаар юу хийж бүтээснийг бид нэгтгэн дүгнэж, сонгогч-иргэдэд мэдээлж байна.

УИХ-ын гишүүд 2012 оны намрын чуулганаас 2014 оны хаврын чуулган хүртэлх бүрэн эрхийнхээ тал хугацаанд байгальд ээлтэй 1 хууль санаачилж, 3 хууль баталж, байгаль орчны асуудлаар төрийн холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд

11 удаа асуулга, 6 удаа асуулт тавьж, байгаль орчны хуулиудын хэрэгжилтийг 3 удаа хянан шалгасан дүнтэй байна.

Бүхэл бүтэн 4 чуулган хуралдах хугацаанд Байгальд ээлтэй ганцхан хууль санаачилж, гуравхан хууль баталсан дүнтэй үнэлэгдэж буй 2012-2016 оны энэхүү УИХ-ыг Монгол орны байгаль орчныг хамгаалахын төлөө хүсэл зориг, хүчин чармайлт гаргадаггүй, “Байгальд хамгийн халтай УИХ”-аар тодруулан түмэн олонд зарлаж байна.

Түүн дотроос 2013 оны намрын чуулган нь байгальд ээлтэй 1 ч хууль санаачилж, 1 ч хууль батлаагүй дүнтэй гарсан тул “Байгальд хамгийн халтай чуулган”-аар тодорлоо.

№	УИХ-ын ээлжит чуулган	“Байгальд ээлтэй хууль” санаачилж баталсан байдал		Байгаль орчны асуудалд анхаарал хандуулж, хуулийн хэрэгжилтийг хянан шалгасан байдал			Нийт оноо
		Санаачилсан хуулийн тоо	Баталсан хуулийн тоо	Тавьсан асуулгын тоо	Тавьсан асуултын тоо	Хяналт шалгалтын тоо	
1.	2012 оны намрын чуулган	0	1	4	4	0	9
2.	2013 оны хаврын чуулган	1	1	3	0	2	7
3.	2013 оны намрын чуулган	0	0	4	2	1	7
4.	2014 оны хаврын чуулган	0	1	0	0	0	1
5.	Дүн	1	3	11	6	3	24

2

2012-2014 ОНЫ УИХ-ЫН “БАЙГАЛЬД ХАМГИЙН ЭЭЛТЭЙ” БА “БАЙГАЛЬД ХАМГИЙН ХАЛТАЙ” ГИШҮҮД ХЭН ХЭН БАЙВ?

Бид УИХ-ын гишүүдийг байгаль хамгаалах талаар хууль тогтоох болон хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг 5 үндсэн шалгуур үзүүлэлтээр дүгнэж, “Байгальд хамгийн ээлтэй” ба “Байгальд хамгийн халтай” гишүүдийг тодруулж олон нийтэд зарладаг уламжлалтай.

Энэ удаад Их хурлын эрхэм гишүүдийн бүрэн эрхийнхээ тал хугацаанд буюу

2012-2014 онд байгаль орчныг хамгаалах талаар хийсэн ажил, гаргасан идэвх санаачлага, хүчин чармайлтынх нь чансааг тогтооход УИХ-ын гишүүн Г.Баярсайхан, Л.Энх-Амгалан, Д.Ганбат, С.Одонтуяа нар “Байгальд хамгийн ээлтэй” гишүүнээр, Н.Алтанхуяг, Р.Амаржаргал, Д.Бат-Эрдэнэ, Ц.Нямдорж нар “0” оноогоор “Байгальд хамгийн халтай” гишүүнээр тодорлоо.

“Байгальд хамгийн ээлтэй” 4 гишүүн

УИХ-ын гишүүдийн нэрс	Хууль тогтоох бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэн байдал		Хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэн байдал			Нийт оноо
	Байгальд ээлтэй хууль санаачилсан	Байгальд ээлтэй хууль батлалцсан	Байгаль орчны хуулиудын хэрэгжилтийг шалгасан	Байгаль орчны асуудлаар асуулга тавьсан	Байгаль орчны асуудлаар асуулт тавьсан	
Г.Баярсайхан	1	3	3	0	0	7
Л.Энх-Амгалан	1	2	0	2	2	7
Д.Ганбат	1	3	1	1	0	6
С.Одонтуяа	0	3	1	2	0	6

“Байгальд хамгийн халтай” 4 гишүүн

УИХ-ын гишүүдийн нэрс	Хууль тогтоох бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэн байдал		Хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлсэн байдал			Нийт оноо
	Байгальд ээлтэй хууль санаачилсан	Байгальд ээлтэй хууль батлалцсан	Байгаль орчны хуулиудын хэрэгжилтийг шалгасан	Байгаль орчны асуудлаар асуулга тавьсан	Байгаль орчны асуудлаар асуулт тавьсан	
Н.Алтанхуяг	0	0	0	0	0	0
Р.Амаржаргал	0	0	0	0	0	0
Д.Бат-Эрдэнэ	0	0	0	0	0	0
Ц.Нямдорж	0	0	0	0	0	0

ХАМГИЙН САЙН 4

Хамгийн сайн 1

2012-2013 оны амьтанд ээлтэй шийдвэр

Устах аюул нүүрлэсэн, нэн ховор амьтан болох мазаалай баавгайг хамгаалах, тоо толгойг өсгөх зорилго бүхий Мазаалай Үндэсний хөтөлбөр батлах тухай Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны тогтоол болон Монголын ард түмний эрч хүч, эрх чөлөө, эв нэгдэл, байгаль дэлхийгээ хайрлах үзлийн бэлэгдэл болгон шонхор шувууг “Үндэсний бахархалт шувуу”-гаар зарласан, идлэг шонхорыг ашиг олох зорилгоор 5 жилийн хугацаагаар хориглосон Засгийн

газрын тогтоолуудыг 2012-2013 оны “Амьтанд ээлтэй” шийдвэрээр зарлаж байна.

Амьтанд ээлтэй шийдвэр гаргасан байгууллага, шийдвэр	Шийдвэрийн утга
Засгийн газрын 2012 оны 10 дугаар сарын 20-ны 101 тоот тогтоол	Шонхор шувууг Монголын ард түмний эрч хүч, эрх чөлөө, эв нэгдэл, байгаль дэлхийгээ хайрлах үзлийн бэлэгдэл болгон “Үндэсний бахархалт шувуу”-гаар зарлах тухай
Засгийн газрын 2013 оны 1 дүгээр сарын 12-ны 15 тоот тогтоол	Туул голын экосистемийг сайжруулах, зорилгоор ХБНГУ, ОХУ-аас 28 минж авчирч Туул голын эхэнд нутагшуулах тухай
БОХХААБХ-ны “Мазаалай баавгайг хамгаалах арга хэмжээний тухай” 2013 оны 5 дугаар сарын 29-ны өдрийн 15 тоот тогтоол	Идлэг шонхорыг ашиг олох зорилгоор гадаад оронд гаргахыг 5 жилийн хугацаагаар хориглох тухай

Хамгийн сайн 2

2013-2014 оны
байгальд ээлтэй шийдвэр

Агаарын бохирдлыг бууруулах, Бурхан Халдун хайрханыг Монголын ард түмний сүлд, хийморийн бэлэгдэл болгон “Үндэсний бахархалт хайрхан”-аар өргөмжлөн зарлах,

ойн зохион байгуулалт хийх, “Ойн цэвэрлэгээ” хөтөлбөр батлах тухай Засгийн газрын тогтоолуудыг 2013-2014 оны байгальд ээлтэй шийдвэрээр зарлаж байна.

Байгальд ээлтэй шийдвэр гаргасан байгууллага, шийдвэр	Шийдвэрийн утга
Засгийн газрын 2013 оны 1 дүгээр сарын 19-ны 18 тоот тогтоол	Агаарын бохирдлыг бууруулах, Улаанбаатар хотыг дахин төлөвлөж шинэ суурьшлыг бий болгох, гэр хорооллын дэд бүтцийг барьж байгуулах, орон сууцжуулах, авто замын сүлжээ болон хотын гудамжны тохижилтыг сайжруулах тухай
Засгийн газрын 2013 оны 11 дүгээр сарын 02-ны 364 тоот тогтоол	Монгол төрийн тахилгат болон Монгол Улсын бүх цэргийн хар сүлдний тахилгат Бурхан Халдун хайрханыг Монголын ард түмний сүлд, хийморийн бэлэгдэл болгон “Үндэсний бахархалт хайрхан”-аар өргөмжлөн зарлах тухай
Засгийн газрын 2013 оны 3 дугаар сарын 22-ны 105 тоот тогтоол	Ой зохион байгуулалт хийх тухай
Засгийн газрын 2014 оны 2 дугаар сарын 07-ны 30 тоот тогтоол	“Ойн цэвэрлэгээ” хөтөлбөрийг батлах

Монгол улс дэлхийн байгаль орчны хамгийн том байгууллагыг удирдаж байна

Хамгийн сайн 2

Байгаль орчны хууль тогтоомж, санхүү, хөгжлийн бодлогыг төлөвлөдөг, дэлхийд хошуулагч байгууллага болох НҮБ-ын Байгаль орчны Ассамблейн Ерөнхийлөгчөөр БОНХ-ийн сайд асан С.Оюун сонгогдон ажиллаж байна.

НҮБ-ын Байгаль орчны ассамблей нь байгаль орчны асуудлыг дэлхий нийтийн анхааралд хүргэж, хүн төрөлхтний өмнө тулгамдсан сорилт, бэрхшээлүүдийг шийдвэрлэхэд томоохон түлхэц үзүүлдэг, байгаль орчны асуудлаар төрөлжсөн хамгийн том байгууллага юм.

Ийнхүү дэлхийн байгаль орчны хамгийн том байгууллагыг 2 жил удирдах хариуцлагатай бөгөөд нэр хүндтэй үүргийг Монгол Улс гүйцэтгэж, олон улсын хэмжээнд байгаль хамгаалах үйлст хувь нэмрээ оруулж байна.

Хамгийн сайн 4

Устаж болзошгүй мазаалайг хамгаалж буй Мазаалайчид

Мазаалай нь Монгол улсын улаан ном болон CITES-ийн 1 дүгээр хавсралтад бүртгэгдсэн, “устаж байгаа” амьтны ангилалд багтдаг нэн ховор амьтан юм.

Мазаалай баавгай Говийн Их Дархан Цаазат газрын Сэгс Цагаан богд, Атас Ингэс, Шар Хулс зэрэг баян бүрдээр байршдаг бөгөөд 2008-2010 онд ШУА 14 эр, 8 эм, нийт 22-31 орчим толгой мазаалай байгааг тогтоожээ.

1980-аад онд ОХУ-ын эрдэмтэд мазаалайг Түвдийн баавгай гэж зарласан байдаг бол АНУ-д хийсэн генийн судалгаагаар мазаалайг зөвхөн Монголд л байдгийг тогтоогоод байна.

Хонгор нутгийн дуудлага хөдөлгөөн ТББ 2012 оноос /Мазаалайчин@mazaalai_mn/ твиттер хуудас нээж нийгмийн сүлжээгээр мазаалайг хамгаалах ажилд нийтийг уриалан жиргээчдийн дэмжлэгийг авч улмаар төр засгийн сонорт хүргэж чадсан. Ингэснээр БОНХЯ 2013 оныг мазаалайг хамгаалах жил болгон зарлаж судалгаа шинжилгээ болон амьдрах орчныг нь сайжруулахад 840 орчим сая төгрөг зарцуулсан ажээ.

Тус хөдөлгөөн мазаалайг хамгаалах чиглэлээр уулзалт, хэлэлцүүлэг, сургалт, сурталчилгааны ажлыг тогтмол хийхийн зэрэгцээ мазаалайн тухай дуу, шүлэг, гар зургийн уралдаан зохион

байгуулж, шалгарсан хүүхдүүдийг ХААН банкны дэмжлэгтэйгээр мазаалайн нутгаар аялуулдаг болжээ. Мөн орон нутгийн музейдээ мазаалайн танхим байгуулсан бөгөөд идэш тэжээлийнх нь хомсдлоос сэргийлэхийн тулд нэмэгдэл тэжээлийн савыг өөрсдийн хөрөнгөөр хийж байрлуулжээ.

АНУ-ын “Говийн баавгай” төслийн удирдагч Харри Рэнолдсийн судалгааны багийнханд шинээр бүртгэгдсэн мазаалайд тэргүүн Д.Батболд “Баянхонгор” гэдэг нэр өгсөн бөгөөд Баянхонгор мазаалай өнгөрсөн зун хоёр удаа хил даван Тэнгэр уулаар зугаалаад ирснийг хүзүүвчинд нь суулгасан JPS мэдээлсэн сонирхолтой баримт байна.

ХАМГИЙН МУУ 7

Хамгийн муу 1

2013 оны амьтанд халтай шийдвэр

Монгол орны ховор, нэн ховор амьтад болох аргаль, янгир, халиун буга болон “Үндэсний бахархалт шувуу”-гаар зарласан шонхорыг ашиг олох зорилгоор агнуулах, барьж экспортод гаргах боломж олгосон Засгийн

газрын 2013 оны 3 дугаар сарын 16-ны 92 тоот тогтоолыг бид 2013 оны “Амьтанд халтай” шийдвэрээр тодруулж, олон нийтэд зарлаж байна.

“Амьтанд халтай” шийдвэр гаргасан байгууллага, шийдвэр	Шийдвэрийн утга
Засгийн газрын 2013 оны 3 дугаар сарын 16-ны 92 тоот тогтоол	Тусгай зориулалтаар 2013 онд угалз 15, тэх 32, халиун буга 10, саарал чоно 50, бор гөрөөс 40, зэрлэг гахай 10 толгойг агнуулах тухай
	Идлэг шонхор шувуу 20 хүртэл толгойг барих тухай

Монгол улсын байгаль орчны ардчиллын индекс тун тааруу байна

Хамгийн муу 2

Нээлттэй Нийгэм Хүрээлэнгийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлж буй “Иргэдийн байгаль орчны мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулах нь” /STRIPE II/ төслийн хүрээнд Хүний эрх хөгжил төв 2015 онд Монгол Улсын Байгаль орчны ардчиллын индексийг судалж түвшинг тогтоолоо.

Байгаль орчны ардчиллын индекс нь тухайн улс орны иргэдийн байгаль орчны мэдээлэл авах, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцох, зөрчигдсөн эрхээ шүүхэд нэхэмжлэн хамгаалах зэрэг байгаль орчны оролцооны эрхийг хангах, хамгаалах чиглэлээр хэрэгжүүлж буй хууль тогтоомжийн чанарыг хэмждэг үзүүлэлт юм.

Судлаачид энэхүү үнэлгээг хийхдээ нийтлэг байдлаар НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөрийн Бали 2010 удирдамжийн хүрээнд боловсруулж

баталсан байгаль орчны оролцооны эрх зүйн орчин, түүний хэрэгжилт гэсэн 2 багц шалгуур үзүүлэлтүүдийг ашигладаг байна.

Монгол улсын хувьд ч энэ жишгийг баримтлан байгаль орчны оролцооны эрх зүйн орчин хэр зэрэг бүрдснийг 75, ийнхүү бүрдсэн хууль эрх зүй нь амьдрал практикт хэрхэн хэрэгжиж буй байдлыг 24 шалгуур үзүүлэлтээр тус тусад нь 0-3 оноогоор дүгнэж, нийт үнэлгээ гаргасан судалгааны үр дүнг танилцуулъя.

Байгаль орчны оролцооны хууль эрх зүйн орчны үнэлгээний дүн

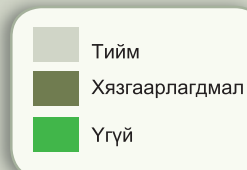
1. Мэдээлэл авах эрхийн баталгаажилт 23,8%
2. Шийдвэр гаргахад оролцох эрхийн баталгаажилт 13,3%
3. Нэхэмжлэх эрхийн баталгаажилт 47,0%

Судалгааны дүнгээс үзэхэд Монгол Улсын хууль тогтоомжид байгаль орчны ардчиллыг хэрэгжүүлэх, бэхжүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтууд хангалттай бус байна. Энэ нь цаашид байгаль орчны оролцоог дэмжсэн эрх зүйн орчныг бий болгох шаардлагатай байгааг илтгэж байна.

Байгаль орчны оролцооны хуулийн хэрэгжилтийн үнэлгээний дүн

1. Мэдээлэл авах эрхийн хэрэгжилт 25,0%
2. Шийдвэр гаргахад оролцох эрхийн хэрэгжилт 28,5%
3. Нэхэмжлэх эрхийн хэрэгжилт 46,2%

Хамгийн муу 3

Монгол улсын усны чанарын мэдээлэл доод түвшинд байна

“Иргэдийн байгаль орчны мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулах нь” /STRIPE II/ төслийн хүрээнд Хүний эрх хөгжил төв 2015 онд Дэлхийн нөөцийн хүрээлэнгийн олон улсын түвшинд хэрэглэдэг судалгааны аргачлалыг ашиглан Монгол Улсын усны чанарын мэдээллийн үзүүлэлтийн түвшинг тогтоолоо.

Судалгааны зорилго нь усны бохирдол, хог хаягдал, үйлдвэрийн байгууламж зэргийг хариуцдаг төрийн байгууллага, албан тушаалтнууд усны чанарын тухай мэдээллээ хэн нэгний хүсэлт, шаардлагагүйгээр өөрийн сайн дураар санаачилгаар ил тод болгож буй эсэхийг тодорхойлоход чиглэгдсэн болно.

Үүний тулд судлаачид усны асуудлыг зохицуулсан

7, холбогдох 15 хууль болон ус, хүрээлэн буй орчны хамгаалал, хог хаягдалтай холбоотой 220 гаруй дүрэм журам, стандартуудыг харьцуулан судалсан. Мөн усны чанарын мэдээллийг олон нийтэд хүргэхэрх, үүрэг бүхий төрийн байгууллага, албан тушаалтнуудыг тодорхойлсны үндсэн дээр иргэд хүсэлт гаргах шаардлагагүйгээр нийтэд ил болгох шаардлагатай мэдээллийн 46 шалгуур үзүүлэлтийг ашиглан үнэлгээг хийлээ.

Судалгааны дүнд усны чанарын мэдээллийн үзүүлэлт буюу өөрийн сайн дурын санаачлагаар бодитоор ил тод болгоогүй мэдээлэл нь 50 орчим хувийг эзэлж байгааг тогтоолоо. Үүнийг гадаадын улс орнуудын түвшинтэй харьцуулж үзэхэд маш хангалтгүй үнэлгээ болж байгааг цаашид анхаарах нь зүйтэй.

Хамгийн муу 4

БОМС-ын мэдээлэл иргэдийн хэрэгцээг хангахгүйн зэрэгцээ хүртээмжгүй байна

БОНХАЖЯ-ны дэргэдэх Байгаль орчны мэдээллийн сан /БОМС/ нь дотроо 20 дэд сан бүхий цахим хэлбэртэй нэгдмэл сан бөгөөд мэдээлэл, өгөгдөл, дуу авиа, дүрс бичлэг, зураг, график, бичгийн гэсэн хэлбэрүүдтэй олон нийтэд нээлттэй байх www.eic.mn цахим хуудас юм.

“Иргэдийн байгаль орчны мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулах нь” /STRIPE II/ төслийн хүрээнд Хүний эрх хөгжил төв 2015 онд БОМС-ын эрх зүйн орчин, түүний хэрэгжилтэд хийсэн мониторинг үнэлгээний дүнгээс товч танилцуулъя.

1. Хуулиар ил тод, нээлттэй болгосон мэдээллийг зарим БОМС-д байршуулаагүй байна.

- Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд улсын мэдээллийн сан нь 22 мэдээллээс бүрдэхээр заасан. Гэтэл Засгийн газар эх мэдээллийн дэлгэрэнгүй жагсаалтыг 18 байхаар баталсан зөрчил илэрчээ.
- Одоогийн байдлаар БОМС-д хуулиар батлагдсан мэдээллийн жагсаалтаас 7, Засгийн газрын тогтоолоор батлагдсан

жагсаалтаас 5 мэдээлэл дутуу байршсан байна. Тухайлбал, олон нийтэд ил тод, нээлттэй байхаар хуульчлагдсан газрын хэвлий, ашигт малтмал, байгалийн ургамал, уур амьсгал, хог хаягдал, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээний төсөв, зардал, байгаль орчинд учруулсан хохирлын нөхөн төлбөр, байгаль орчны холбогдолтой гэмт хэрэг, зөрчлийн мэдээлэл зэргийг цахим санд байршуулаагүй хэвээр байна.

2. БОМС-гийн мэдээлэл иргэдэд хүртээмжгүй байна

Мэдээллийн цахим сангаас иргэд хэрхэн мэдээлэл авч байгааг Хан-Уул дүүргийн 5, 13 дугаар хороо болон Төв аймгийн Заамар сумын Хайлааст багийн 60 иргэнийг хамруулан туршилтын аргаар судалж, дараахь дүгнэлтэд хүрлээ. Үүнд:

- Орон нутгийн иргэдэд байгаль орчны мэдээлэл авах нь нэн хэрэгцээтэй асуудал болоод байна.
- Гэвч тэдэнд мэдээлэл авах суваг хязгаарлагдмал, гагцхүү хэвлэл

мэдээллийн хэрэгсэл тэр дундаа зөвхөн телевизээс авч байгаа ч тэр нь үнэн бодитой эсэх нь эргэлзээ төрүүлдэг ажээ.

- БОМС-ын үйл ажиллагааг иргэд дараахь шалтгааны улмаас хангалтгүй гэж үнэлж байна. Үүнд:
 1. Мэдээлэл хүртээмжгүй байна: Иргэд мэдээллийн сангийн талаар мэддэггүй, хөдөө, орон нутагт мэдээллийн санг ашиглах боломж байхгүй, интернетэд холбогдоогүй, гэрээсээ шууд холбогдох техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжгүй байна.
 2. Хэрэгцээтэй мэдээлэл бага: Иргэдэд хэрэгцээтэй, шинэ, чухал шаардлагатай,

хүссэн мэдээлэл БОМС-ын цахим хуудсанд хомс байна. Тухайлбал, судалгаанд хамрагдсан иргэдийн мэдэхийг их хүсдэг Туул голын сав газрын орчны бохирдолтой холбоотой тодорхой мэдээлэл энэ санд байдаггүй гэжээ.

3. Ойлгомжгүй: Мэдээллийн санг энгийн иргэн ашиглахад хүндрэлтэй, мэдээлэл хайж олох нь төвөгтэй байдаг бөгөөд иргэд ашиглахад зориулан энгийн хялбар болгон боловсруулаагүй хэт техникийн хэллэгтэй өгөгдлүүд байдаг гэжээ.

Иймд орон нутгийн иргэдийн байгаль орчны мэдээллийн хүртээмжийг дээшлүүлэх олон сувгуудыг шинээр бий болгох шаардлагатай байна.

Түйрэнд дарагдсан Туул тосгоны асуудлыг хэн, хэзээ, хэрхэн шийдэх нь тодорхойгүй байна

Хамгийн муу 5

Туул тосгон 562 на газар нутагтай бөгөөд түүний дийлэнх хэсэгт 60 гаруй компанид хайрга, дайрга олборлох тусгай зөвшөөрөл олгожээ. Өдөрт багаар тооцоход хайрга, дайрга тээвэрлэсэн дуу чимээ ихтэй, хүнд даацын 10-20 автомашин тус тосгоны суурьшлын бүс дундуур 2.5 км стандартын бус замаар тоос шороо босгон өдөр шөнөгүй тээвэрлэлт хийснээс 6000 орчим иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх нь зөрчигдөж, улмаар харшил, гамрит, астмаар өмчлөх болсон байна.

Нутгийн иргэд 13-р хорооны Засаг дарга, ИНХ-аас эхлээд Хан-Уул дүүргийн Засаг дарга, ИТХ, Нийслэлийн Засаг дарга, Ашигт

малтмалын газар, МХЕГ, БОНХАЖЯ, өөрийн тойроогоос УИХ-д сонгогдсон гишүүдэд хүртэл олон удаа хандаж, өргөдөл гомдол гаргасан боловч өнөөг хүртэл асуудал шийдэгдсэнгүй.

Хороо, дүүрэг, нийслэл, яам, агентлагийн албан тушаалтнууд ажлын хэсэг гаргаж, хяналт шалгалт хийж тогтоол шийдвэр гарган түр хугацаанд тээвэрлэлтийг зогсоох төдийгээр “гал унтраах” арга хэрэглэж, иргэдийн бухимдлыг саармагжуулсаар иржээ.

Арга ядсан иргэд адаг сүүлд нь УИХ-ын Өргөдлийн байнгын хороонд хандаж Туул голын хамгаалалтын бүст хууль зөрчин хайрга, дайрга олборлож буй 50 гаруй компанийн

тусгай зөвшөөрлийг цуцлах, үйл ажиллагааг таслан зогсоох, улмаар Туул голыг улсын тусгай хамгаалалтад авахуулах, бохирдлыг бууруулж, цэвэрлэх арга хэмжээ авахыг хүсч 545 өргөдөл гаргасан байна.

Өргөдлийн байнгын хорооны дарга О.Баасанхүү Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийг үндэслэн Нийслэлийн Засаг дарга Э.Бат-Үүлд 2015 оны 8 дугаар сарын 13-ны 7/7049 тоот “Өргөдөл шилжүүлэх тухай” албан бичгийг хүргүүлж, өргөдлийг судлан үзэж, тодорхой

арга хэмжээ авч, иргэдэд хариу өгөхөөс гадна өргөдлийг хэрхэн шийдвэрлэсэн талаар эргэж мэдэгдэхийг даалгажээ.

Туул тосгоны иргэд тулгамдаад буй асуудлыг нь хэн, хэзээ, хэрхэн шийдэхийг хүлээсээр, сураг ажиг тавьсаар суугааг “Эрх ямбыг нь эдлэх дуртай атлаа Үүрэг, хариуцлагаас нь бултдаг аргатай”, асуудлыг өөртөө хүлээн авч түргэн шуурхай шийдвэрлэхийн оронд бусад руугаа түлхэж, өөр хоорондоо цаас шидэлцэн цаг үрж байгаа төрийн түшээдэд дуулгаж байна.

Хамгийн муу 6

Улсын нийслэл Үмхий үнэртэй, Туулын ус химийн хортой байна

1964 онд байгуулагдсан Төв цэвэрлэх /ТЦБ/ нь хоногт 170 мянган м³ усыг хүлээн авч 65-70 % цэвэршүүлж Туул голд нийлүүлж, 800 м³ лагийг задгай талбайд асгадаг байна. Жил бүр 20-30 мянган м³ лагийг задгай талбайд зөөвөрлөн хаядаг бөгөөд эдүгээ ойролцоогоор 400 мянган м³ лаг бий гэсэн тооцоо судалгаа бий.

Лагийг нийт 15 га талбайд ээлжлэн ил аргаар хатаадаг нь орчны агаар, хөрсийг бохирдуулах гол нөхцөл болохын зэрэгцээ Улаанбаатарыг “Үмхий нийслэл” гэж нэрлүүлэхэд хүргэсэн нэг шалтгаан болдог ажээ.

Түүнчлэн арьс шир, ноос ноолуурын томоохон үйлдвэрүүд үйлдвэрлэлийн хаягдал, химийн хүнд металл, хромын агууламжтай бохир усаа

Харгиа урьдчилсан цэвэрлэх байгууламжид цэвэршүүлэхгүйгээр шууд ТЦБ руу нийлүүлж байгаагаас 0.27-0.5 мг/л байх ёстой хромын хэмжээ зарим тохиолдолд 1-1.2 мг/л хүрч биологийн цэвэрлэгээний бичил биетүүдийг нь устгадаг байна. Иймд ТЦБ-ын биологийн цэвэрлэгээ бүрэн гүйцэд явагдаж чадахгүйд хүрч, Туул голд бүрэн цэвэршүүлж чадаагүй хромтой бохир усыг нийлүүлж байгаа нөхцөл асуудал үүсээд байгаа билээ.

Үүнээс шалтгаалж сүүлийн жилүүдэд Туул голоос ундаалдаг мал, амьтад саажих, хээлийн хүндрэл, булчин цайх, малын үс унах, хэт давжаа төл гарах зэрэг сөрөг нөлөө гарах боллоо гэж эрдэмтэн судлаачид анхааруулсаар байна.

Шинээр томилогдсон Байгаль орчны сайд

болгон ТЦБ-ын хүндрэлтэй асуудлыг анхааралдаа авч, нэн даруй арга хэмжээ авах тухай амлалт өгч, сүртэй мэдэгдэл хийдэг ч аль аль нь зоригтой алхам, дорвитой ажил хийж чадалгүй халагдаж солигдсоор “Улсын нийслэл нь Үмхий үнэртэй”, “Хатан Туулын ус нь химийн бохирдолтой” хэвээр өнөөдрийг хүрлээ.

Үүнийг бид “Байгаль орчны хамгийн муу”-гаар нэрлэж, техник, технологи нь хоцрогдож, бетон хийцүүд нь муудсан ТЦБ-ыг шинэчлэх, шинээр барих, нийслэлд үйл ажиллагаа явуулж байгаа боловсруулах үйлдвэрүүдэд хяналт тавих, шаардлага хангахгүй зарим үйлдвэрүүдийг хаах зэргээр төлөвлөсөн ажил, арга хэмжээгээ шуурхай хэрэгжүүлэхийг төр, засгаас шаардаж байна.

Хамгийн муу 7

**Нутгийнхны нэрийг барьж, Хөвсгөл нуурын онцгой бүсийг сүйтгэхэд хүргэсэн
Т. Эрдэнэчимэгийн “Маш нууц шийдвэр”**

Байгалийн унаган төрхөө харьцангуй хадгалан үлдсэн, байгалийн бүс бүслүүрийн бүхий л хэв шинжийг төлөөлдөг, Монгол улсад төдийгүй Төв Азид тэргүүн байранд орох цэвэр цэнгэг усны арвин сан болсон байгалийн үзэсгэлэнт Хөвсгөл нуур, түүний сав газар, Үүр-Уйлганыг хамарсан газар нутгийг хамгаалах зорилгоор Монгол улсын Засгийн Газрын 1992 оны 31 дүгээр тогтоолоор Хөвсгөл нуур орчмын 838070 га газар нутгийг Байгалийн Үндэсний цогцолборт газар гэсэн ангиллаар хамгаалалтад авсан билээ.

1995 онд УИХ-ын 26 дугаар тогтоолоор Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд нийцүүлэн Байгалийн цогцолбор газрын ангилалд хамруулсан бөгөөд 2011 онд дахин өргөтгөж 1172790 га талбайтай болжээ.

Хөвсгөл нуурын ус Эгийн гол, Сэлэнгэ мөрнөөр

дамжин дэлхийн цэнгэг усны тавны нэгийг агуулдаг Байгаль нуурт цутгадаг болохоор түүнийг хамгаалах нь Байгаль нуурын хувь заяатай салшгүй холбоотой. Иймээс тус цогцолборт газар нь зөвхөн Монгол орны төдийгүй олон улсын ач холбогдолтой, зайлшгүй хамгаалах шаардлагатай байгалийн үнэ цэнэтэй газарт зүй ёсоор багтдаг нутаг юм.

Энэхүү нутаг нь уулзүйн систем, гадаргын тогтоц, ландшафтын бүрдлийн хувьд зэрлэг амьтдын амьдрах орчны өвөрмөц тогтоц, онцлогтой тул манай орны нэн ховор, ховордож буй 68 зүйлийн амьтдын өсөн үржих, орогнон байрших, унаган төрхөө хадгалж үлдсэн чухал газар болдог.

Гэтэл нөөц, даацыг нь харгалзахгүйгээр Хөвсгөл нуурыг тойруулан Усны тухай хуулийг зөрчиж, энгийн хамгаалалтын бүст аялал жуулчлалын үйл

ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг эмх замбараагүй олгосноос нийт 32895 га талбай нөлөөлөлд өртсөн байна. Үүний 5084.5 га маш хүчтэй, 8840 га хүчтэй, 9420 га талбай дунд зэргийн нөлөөлөлд өртсөн болох нь тогтоогдоод байна.

БОНХЯ-ны захиалгаар Геоэкологийн хүрээлэнгийн хийсэн судалгаа үр дүнд Хөвсгөл нуурын байгалийн цогцолбор газар нь аялал жуулчлал хөгжүүлэх боломжтой 70462.7 га талбайд 50 орчим жуулчны бааз байрших даацтай болохыг тогтоож, цаашид жуулчны баазуудын тоог нэмэхгүй, шинээр нэмж газар олгохгүй байх, харин ч зарим газарт тоог нь багасгах зөвлөмж өгсөн байдаг.

Гэтэл С. Оюун сайдын үед яамны Тусгай хамгаалалттай нутгийн удирдлагын газрын дарга Т.Эрдэнэчимэг нь “Нутгийн иргэдийн гаргасан саналд үндэслэсэн” гэх хуурамч шалтгаар хамгаалалттай газрын дотоод бүсчлэлийг өөрчлөн онцгой бүсээс их хэмжээний газрыг чөлөөлсөн шийдвэр гаргаж, аялал жуулчлал эрхлэх зөвшөөрөл олгох болсон байна. Тухайлбал, Хөвсгөл нуурын зүүн эргийн онцгой бүст “Баян Базар”-ын гэгддэг “Алтайн хүдэр” ХХК-ийг аялал жуулчлал эрхлүүлэхээр газар чөлөөлж өгснийг нутгийн иргэд зөвшөөрсөн бус харин ч эсэргүүцэн шүүмжилсээр байгаа юм.

Хөвсгөл нуурын хамгаалалттай газрын онцгой бүсийг сүйтгэх шийдвэрийг хэн, хэзээ, ямар үндэслэлээр гаргаж, хичнээн хэмжээний талбайг чөлөөлсөн талаар тодорхой мэдээлэл авахыг хүсч С.Оюун сайдад хандсан албан бичиг явуулаад ч бид хариу авч чадаагүй.

С.Оюун сайдтай МБОИЗ-ийн Удирдах Зөвлөлийн гишүүд биечлэн уулзах үеэр “Хөвсгөл далайн эзэд” хөдөлгөөний тэргүүн энэ тухай тодруулж лавлахад сайд “Нутгийн иргэдийн саналын дагуу ийм шийдвэр гаргасан гэж би ойлгосон” гэсэн хариулт өгч газрын дарга Т.Эрдэнэчимэгийг уулзалтанд дуудан ирүүлж шийдвэрийн хувийг өгөхийг үүрэгдэхэд тэрээр сайдынхаа нүүрэн дээр зөвшөөрсөн болоод шийдвэрийг авахаар өрөөнд

нь ороход булзайруулж бултсан нь “Залт шар үнэг”-ний үлгэрийг санагдуулсан үйлдэл болсон билээ.

Т.Эрдэнэчимэгийн нууцлаад буй “маш нууц”-ын зэрэглэлтэй шийдвэрийг хэнээс ч асуугаад, хаанаас ч сураад олохгүй өдийг хүрч байгаа бөгөөд эрлийн эцэст Ханх сумын ЗДТГ-аас хамгаалалттай газрын дотоод бүсчлэлийн зургийг олж авсныг нийтэлж байна.

Хөвсгөл нуурын онцгой бүсээс их хэмжээний газрыг чөлөөлөн аялал жуулчлал эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгох болсон шийдвэрийг ийнхүү амь тэмцэн нууцалж байгаа нь хардлага төрүүлж байгаа бөгөөд үүний цаана хэний эрх ашиг, сонирхол нуугдаж байгааг хууль, хяналтын байгууллагууд анхааралдаа авч, шалган илчилж, хариуцлага тооцох шаардлагатай байгааг үүгээр сонордуулъя.

Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг шинээр олгохыг дахин хориглов

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тэргүүний хувьд ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгох ажиллагаа, зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгжээс явуулж байгаа үйл ажиллагаа нь зарим тохиолдолд Монгол Улсын Үндсэн хууль, хүний эрхийн талаархи хууль, журмуудыг зөрчиж Монгол хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх, байгаль, экологид ихээхэн сөргөөр нөлөөлж байгаа ноцтой нөхцөл байдалд дүгнэлт хийн “Ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл шинээр олгохыг хориглох тухай” хуулийн төслийг санаачлан УИХ-аар батлуулснаар ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг 2012 оны 12 дүгээр сарын 31-ний өдөр хүртэл шинээр олгохыг хориглоод байсан билээ.

Гэтэл энэхүү хуулийн хугацаа дуусч байгаа боловч хайгуулын тусгай зөвшөөрөл шинээр олгохыг хориглосон үндэслэл, шалтгаанууд бүрэн арилаагүй, тусгай зөвшөөрөл дахин шинээр олгож эхлэх

нөхцөл хараахан бүрдээгүй, түүнчлэн геологи, уул уурхайн салбарт мөрдөгдөж байгаа хууль, дүрэм, журам, заавруудыг цэгцэлж, Ашигт малтмалын тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулж, Улсын Их Хурлаар батлуулах талаарх Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлөөс гаргасан зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх, уг хуулийн төслийн талаар олон нийтээс санал авах ажил хийгдэж байгаа зэргийг үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл шинээр олгохыг хориглох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулан 2012 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлснийг 2012 оны 12 дугаар сарын 28-ны өдөр нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж, гишүүдийн 86.0 хувийн саналаар баталжээ.

Уг хуулиар хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг шинээр олгох, бусдад шилжүүлэхийг Ашигт малтмалын тухай хуулийг шинэчлэн баталж, дагаж мөрдөх хүртэл хугацаанд хориглосон юм.

Ингэснээр экологийн аюулгүй байдлыг хангах асуудлаар төрийн нэгдмэл бодлого боловсруулах, Монгол Улсын үндэсний баялгийг монголчууд дотоод нөөц бололцоондоо түшиглэн зүй зохистой ашиглах бололцоо бий болгох, энэ салбарт Монгол Улсын тусгаар тогтнол, үндэсний аюулгүй байдлыг баталгаатай хангах шийдвэртэй арга хэмжээ авах ач холбогдолтой гэж хууль санаачлагч тооцон үзснийг УИХ-ын гишүүд ийнхүү дэмжсэн байна.

Санал хураалтын дүн:

Санал хураалтанд оролцсон гишүүд		Дэмжсэн гишүүд		Татгалзсан гишүүд	
тоо	хувь	тоо	хувь	тоо	хувь
43	58.1%	37	86.0%	6	14.0%

Ойгоо 5 жил тутамд тоолдог болно

УИХ-ын гишүүн Л.Энх-Амгалан нарын 11 гишүүн өргөн барьсан Ойн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг УИХ 2013 оны 7 дугаар сарын 09-ны өдрийн нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж 70,7 хувийн саналаар баталсан байна.

Уг хуульд дараахь шинэлэг зохицуулалтууд тусгагджээ. Үүнд:

- Ой, хээрийн бүс нутагт түймрийн аюултай үед иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад тавигдах шаардлагыг нарийвчлан тогтоож, хариуцлагыг өндөржүүлсэн. Тухайлбал, түймрийн аюултай үед ой, хээрийн бүс гал түлэх, тамхи татах, шатах, тослох материал шингээсэн цаас, даавуу, хөвөн болон шатах, дэлбэрэх аюул бүхий хог, хаягдал, үнс, шүдэнз зэргийг ил хаяхыг хоригложээ.
- Түүнчлэн түймэр унтраах багаж, хэрэгсэл, техник, тоног төхөөрөмжийг тогтоосон норм, нормативын дагуу бүрдүүлэх, ашиглахад бэлэн байлгахыг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад үүрэг болгосон.
- Дээрх хориглосон үйлдлийг гаргасан болон түймрээс хамгаалах хэрэгслээ зохих журмын дагуу бүрдүүлээгүй иргэнийг 1 сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний, аж ахуйн нэгж

байгууллагыг 1 сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 4 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгохоор болов.

- Ойн нөөцийн судалгааны ажлыг олон улсын түвшинд хүргэхийн тулд ойн тооллогыг 5 жил тутам улсын хэмжээнд явуулах, ойн сангийн төлөв байдлыг шинэчлэн тогтоох, ой зохион байгуулалтын ажлыг 10 жил тутамд хийж, ойг ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг шинэчлэн баталж байхаар зохицуулсан.
- Ойн анги байхгүй газарт тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль хамгаалагч нь мод бэлтгэх болон ойн дагалт баялаг ашиглах эрхийн бичгийг иргэнд олгохоор өөрчилсөн.
- Өөрийн хөрөнгөөр ойн түймэр, хөнөөлт шавжтай тэмцсэн иргэн, ойн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг зохих журмын урамшуулахаар заажээ.

Энэхүү хууль хэрэгжсэнээр ойн нөөцийн судалгааны ажил олон улсын түвшинд хүрч, ой хээрийн түймрээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх ажил үр дүнтэй болох ажээ. Үүнээс гадна хууль зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага чангарснаар ой хээрийн түймэр багасах ач холбогдолтой ажээ.

Санал хураалтын дүн:

Санал хураалтанд оролцсон гишүүд		Дэмжсэн гишүүд		Татгалзсан гишүүд	
тоо	хувь	тоо	хувь	тоо	хувь
58	76.3%	41	70.7%	17	29.3%

Монгол улс ногоон хөгжлөөр замнана

Уур амьсгалын өөрчлөлт, эдийн засаг, хүн амын хурдацтай өсөлт, хэрэглээ, үйлчилгээний хэт өсөлт, байгалийн нөөцийн хомсдол нь хүн төрөлхтөнд эрсдэл учруулж, энэ хандлагаараа цааш хөгжвөл 2030 он гэхэд дэлхийн нөөц боломжоос 2 дахин давахаар болоод байна.

Иймд дэлхийн улс орон, иргэн бүр өөрийн ахуй амьдрал, үйлдвэрлэл, хэрэглээнийхээ хэв маягийг эрс өөрчилж байгальд илүү ээлтэй, “ногоон” хэв загварт шилжих шаардлагатай болсон бөгөөд НҮБ-ын 2012 оны Тогтвортой хөгжлийн дээд хэмжээний уулзалтаар тулгамдаад байгаа дээрх асуудлыг хэлэлцэж, Ногоон эдийн засгийг улс орон бүр өөрийн үндэсний онцлогт тохируулан хөгжүүлэхийг зөвлөсөн юм.

Монгол Улсын хувьд ч ядуурлын түвшин, орлогын тэгш бус хуваарилалт, байгалийн нөөцөд тулгуурласан эдийн засгийн бүтэц, эрчим хүч болон бусад нөөц баялгийн үр ашиггүй, үрэлгэн хэрэглээ, техник, технологийн хоцрогдол, уур амьсгалын өөрчлөлтөд өртөмтгий эмзэг байдал зэрэг нь Ногоон эдийн засаг, Ногоон үйлдвэрлэл, Ногоон өсөлтийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлснээр байгальд ээлтэй, хаягдал багатай, үр ашигтай үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн, хүн амын амьдралын чанарыг сайжруулахыг шаардаж байна.

Эдгээр нөхцөл байдал, хэрэгцээ шаардлагыг үндэслэн УИХ 2014 оны 6 дугаар сарын 13-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар

Ногоон хөгжлийн бодлогоо хэлэлцэж, 75.0 хувийн саналаар баталлаа.

Монгол Улсын Ногоон хөгжлийн бодлого нь ногоон хөгжлийн үзэл санаанд тулгуурласан, иргэдийн оролцоог хангасан эдийн засгийн өсөлтийг бий болгосноор хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалан ирээдүй хойч үедээ өвлүүлж, үр өгөөжийг нь урт хугацаанд хүртэх боломжоор хангах нөхцөлийг бүрдүүлсэн хөгжингүй улс болох зорилготой.

Энэхүү зорилгод хүрэхийн тулд дараахь 6 стратегийн зорилтыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Үүнд:

1. Байгалийн нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал болон хаягдал багатай үйлдвэрлэл, хэрэглээг хөгжүүлэх
2. Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэн орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах
3. Ногоон эдийн засгийг дэмжих санхүүжилт, татвар, зээл, урамшууллын оновчтой хөшүүргийг нэвтрүүлж, байгаль хамгаалал, хүний хөгжил, цэвэр технологийг дэмжих хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх
4. Ногоон ажил эрхлэлтийг дэмжиж, ядуурлыг бууруулан ногоон амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэх
5. Байгальд зохицсон ахуй, соёлын үнэт зүйлсийг хөгжүүлж, боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг ногоон хөгжлийн хурдасгуур болгох
6. Уур амьсгалын өөрчлөлт, бүс нутгийн байгалийн нөөц баялаг, сэргэх чадавхад нийцүүлэн хүн амын суурьшлыг төлөвлөн хөгжүүлэх

Ногоон хөгжлийн бодлогыг 2 үндсэн үе шаттайгаар 2014-2030 он хүртэл 16 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлж, дараахь үр дүнд хүрэх ажээ.

Үе шат	Хугацаа	Хүрэх үр дүн
I үе шат: Ногоон хөгжлийн үндсийг тавих үе	2014-2020	Монгол Улсын нөхцөлд тохирсон ногоон хөгжлийн загвар, хэм хэмжээг эдийн засаг, нийгмийн бүхий л салбарт бий болгож, ногоон хөгжлийг хангахад чиглэсэн эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой хөгжлийг хангахад чиглэсэн дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын ажлыг идэвхтэй өрнүүлнэ.
		Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хэрэгжүүлж, бүс нутагтаа өрсөлдөх чадвар бүхий үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбар хөгжиж, мэдлэгт суурилсан эдийн засаг төлөвшиж, ногоон хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн механизмаар байгальд ээлтэй, үр ашиг өндөртэй ногоон дэд бүтэц, сэргээгдэх эрчим хүчний үйлдвэрлэл, цэвэр үйлдвэрлэлийн технологийг хөгжүүлж, нэгж бүтээгдэхүүнд ногдох хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулна.
II үе шат: Ногоон хөгжилд шилжих үе	2021-2030	Хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалж, экосистемийн үйлчилгээний үр өгөөжийг ухаалгаар хүртэж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, өндөр үр ашигтай ногоон эдийн засаг, нийгмийн тэгш хүртээмжтэй тогтолцоо төлөвшсөн байна.
		Эдийн засгийн бүтцэд өндөр технологи, инноваци шингэсэн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл давамгайлж, ногоон эдийн засагт шилжинэ.

Ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлснээр 2020 онд тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээ 25%, байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх хөрөнгө оруулалт 20%, ногоон байгууламжийн талбайн эзлэх хувь 15%-д хүрэх бол 2030 онд эдгээр бүх үзүүлэлтийг тус бүр 30%-иар нэмэгдүүлэх ажээ.

Шалгуур үзүүлэлт	2020 он /хувиар/	2030 он /хувиар/
Эрчим хүчний суурилагдсан хүчин чадалд сэргээгдэх эрчим хүчний эзлэх хувь	20	30
Барилгын дулааны алдагдлын бууралт, хувь	20	40
Хог хаягдлын дахин боловсруулалтын хэмжээ, хувь	20	40
Ногоон хөгжилд зарцуулах зардлын дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2	3
Шинжлэх ухаан, технологийн судалгаанд зарцуулах зардлын дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	2	3
Засгийн газрын ногоон худалдан авалтын эзлэх хувь	20	30
Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээ, хувь	25	30
Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх хувь	20	30
Нийт газар нутагт ойгоор бүрхэгдсэн талбайн эзлэх хувь	8.5	9
Баталгаат ундны усаар хангагдах хүн амын эзлэх хувь	80	90
Сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжид хамрагдах хүн амын эзлэх хувь	40	60
Ядуурлын түвшин	24	15
Улаанбаатар хот, бусад суурин газрын ногоон байгууламжийн талбайн эзлэх хувь	15	30
Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд хөдөө аж ахуй, боловсруулах үйлдвэрлэлийн эзлэх хувь	28	30

УИХ-ЫН 2012-2014 ОНЫ ЧУУЛГАН: УИХ-ЫН ГИШҮҮДИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХҮСНЭГТ

☒ Дэмжсэн
 ☒ Татгалзсан
 ☐ Тасалсан

№	УИХ-ын гишүүдийн нэрс	2012 оны намрын ээлжит чуулганаар батлагдсан хууль тогтоомжууд	2013 оны хаврын ээлжит чуулганаар батлагдсан хууль тогтоомжууд	2014 оны хаврын ээлжит чуулганаар батлагдсан хууль тогтоомжууд	Үнэлгээ /хувиар/
		Ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрөл шинээр олгохыг хориглох тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль	Ойн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль	Ногоон хөгжлийн үзэл баримтлал, дунд хугацааны хөтөлбөр батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоол	
	Дэмжсэн	37	41	46	
	Татгалзсан	6	17	11	
1.	Н. Алтанхуяг	-	-	-	0.00%
2.	Р. Амаржаргал	-	-	-	0.00%
3.	Д. Арвин	☒	☑	☑	66.66%
4.	О. Баасанхүү	-	-	-	0.00%
5.	А. Бакей	☑	☑	☑	100.00%
6.	Н. Батбаяр	☑	-	☑	66.66%
7.	Су. Батболд	☑	☒	-	33.33%
8.	Сү. Батболд	-	☑	-	33.33%
9.	Ж. Батзандан	☑	☒	☑	66.66%
10.	Ж. Батсуурь	☑	☑	☑	100.00%
11.	Х. Баттулга	☑	☒	-	33.33%
12.	Г. Батхүү	☒	☑	-	33.33%
13.	Д. Батцогт	-	☑	-	33.33%
14.	Н. Батцэрэг	☒	☑	-	33.33%
15.	М.Батчимэг	-	☑	☑	66.66%
16.	Д. Бат-Эрдэнэ	-	-	-	0.00%
17.	Б. Бат-Эрдэнэ	-	-	-	0.00%
18.	З. Баянсэлэнгэ	-	х	☑	33.33%
19.	Ц.Баярсайхан	☑	-	☑	66.66%
20.	Г. Баярсайхан	☑	☑	☑	100.00%
21.	С. Баярцогт	☑	☑	☑	100.00%
22.	Л. Болд	☑	☒	☑	66.66%
23.	Б.Болор	-	-	☒	0.00%
24.	Х. Болорчулуун	-	☒	☑	33.33%
25.	Р. Бурмаа	-	☒	-	0.00%
26.	С. Бямбацогт	☑	☑	☒	66.66%
27.	С. Ганбаатар	☑	☑	-	66.66%
28.	Д. Ганбат	☑	☑	☑	100.00%
29.	Л. Гантөмөр	☑	☒	☑	66.66%
30.	Д. Ганхуяг	☑	-	☑	66.66%
31.	Б. Гарамгайбаатар	☑	☑	☑	100.00%

32.	Р. Гончигдорж	☒	☒	☒	100.00%
33.	Ц. Даваасүрэн	☒	-	☒	66.66%
34.	Ц. Дашдорж	☒	☒	-	66.66%
35.	Д. Дэмбэрэл	☒	☒	☒	66.66%
36.	С. Дэмбэрэл	☒	☒	☒	100.00%
37.	М. Зоригт	☒	☒	☒	66.66%
38.	Д. Зоригт	-	☒	☒	66.66%
39.	Д. Лүндээжанцан	-	☒	-	33.33%
40.	Б. Наранхүү	☒	☒	-	33.33%
41.	Н. Номтойбаяр	-	☒	☒	66.66%
42.	Ц. Нямдорж	-	☒	-	0.00%
43.	С. Одонтуяа	☒	☒	☒	100.00%
44.	Е. Отгонбаяр	-	-	☒	33.33%
45.	С. Оюун	☒	☒	☒	66.66%
46.	Ц. Оюунбаатар	☒	☒	☒	33.33%
47.	Ц. Оюунгэрэл	☒	☒	☒	100.00%
48.	Д. Оюунхорол	☒	-	☒	33.33%
49.	Ч. Сайханбилэг	☒	☒	☒	66.66%
50.	Я. Санжмятав	☒	-	☒	66.66%
51.	Д. Сарангэрэл	-	☒	-	33.33%
52.	Я. Содбаатар	-	☒	☒	33.33%
53.	О. Содбилэг	-	☒	☒	33.33%
54.	М. Сономпил	☒	☒	☒	33.33%
55.	Д. Сумъяабазар	-	☒	-	0.00%
56.	А. Тлейхан	☒	-	☒	66.66%
57.	Ш. Түвдэндорж	-	-	☒	33.33%
58.	Х.Тэмүүжин	-	☒	☒	66.66%
59.	Д. Тэрбишдагва	-	☒	☒	33.33%
60.	Ч. Улаан	-	-	☒	33.33%
61.	Г. Уянга	-	☒	☒	33.33%
62.	Д. Хаянхярваа	-	☒	☒	66.66%
63.	Ч. Хүрэлбаатар	-	☒	☒	33.33%
64.	Логийн Цог	-	-	☒	33.33%
65.	Ц. Цолмон	-	☒	☒	66.66%
66.	Б. Чойжилсүрэн	☒	☒	☒	100.00%
67.	Л. Энх-Амгалан	-	☒	☒	66.66%
68.	Ж. Энхбаяр	-	-	☒	33.33%
69.	Н. Энхболд	☒	☒	☒	66.66%
70.	М. Энхболд	☒	☒	☒	66.66%
71.	З. Энхболд	☒	☒	☒	100.00%
72.	Ө.Энхтүвшин	☒	☒	☒	66.66%
73.	С. Эрдэнэ	☒	☒	☒	100.00%
74.	Ж. Эрдэнэбат	☒	☒	☒	100.00%
75.	Д. Эрдэнэбат	☒	☒	☒	100.00%
76.	Л. Эрдэнэчимэг	-	☒	☒	33.33%

УИХ-ын эрхэм гишүүдийн “Байгальд ээлтэй хууль”-ийн хэлэлцүүлгүүдэд идэвхитэй оролцож, дэмжиж өгсөн санал бүр нь байгаль дэлхий, өв уламжлалаа дээдлэн шүтэж, дараа үеийнхнийхээ амьдралыг дархлаажуулж буй хэрэг мөн. МБХИХЭ

8

УИХ-ЫН ГИШҮҮДИЙН 2012-2014 ОНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨӨ ХИЙСЭН АЖЛЫН ДҮН

НОГООН ОД

№	УИХ-ын гишүүд	Хууль тогтоох бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж буй байдал		Хянан шалгах бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж буй байдал			
		Байгальд ээлтэй хэдэн хууль санаачилсан	Байгальд ээлтэй хуулийг дэмжсэн санал өгсөн тоо	Байгаль орчны хуулиудын хэрэгжилтийг шалгасан тоо	Байгаль орчны асуудлаар тавьсан асуулгын тоо	Байгаль орчны асуудлаар тавьсан асуултын тоо	Нийт оноо
1.	Н. Алтанхуяг	0	0	0	0	0	0
2.	Р. Амаржаргал	0	0	0	0	0	0
3.	Д. Арвин	0	2	1	0	0	3
4.	О. Баасанхүү	0	0	1	0	0	1
5.	А. Бакей	0	3	1	0	0	4
6.	Н. Батбаяр	0	2	0	0	0	2
7.	Су. Батболд	0	1	0	0	0	1
8.	Сү. Батболд	0	1	0	0	0	1
9.	Ж. Батзандан	0	2	0	2	0	4
10.	Ж. Батсуурь	0	3	0	0	0	3
11.	Х. Баттулга	0	1	0	0	0	1
12.	Г. Батхүү	0	1	0	0	0	1
13.	Д. Батцогт	0	1	1	1	0	3
14.	Н. Батцэрэг	1	1	0	0	0	2
15.	М.Батчимэг	0	2	0	1	0	3
16.	Д. Бат-Эрдэнэ	0	0	0	0	0	0
17.	Б. Бат-Эрдэнэ	1	0	1	0	1	3
18.	З. Баянсэлэнгэ	0	1	0	0	0	1
19.	Ц.Баярсайхан	0	2	0	0	0	2
20.	Г. Баярсайхан	1	3	3	0	0	7
21.	С. Баярцогт	1	3	0	0	0	4
22.	Л. Болд	0	2	1	0	0	3
23.	Б.Болор	1	0	0	0	0	1
24.	Х. Болорчулуун	0	1	0	0	2	3
25.	Р. Бурмаа	0	0	0	1	0	1
26.	С. Бямбацогт	0	2	0	1	0	3
27.	С. Ганбаатар	0	2	1	0	1	4
28.	Д. Ганбат	1	3	1	1	0	6
29.	Л. Гантөмөр	0	2	0	0	0	2
30.	Д. Ганхуяг	0	2	0	0	0	2
31.	Б. Гарамгайбаатар	1	3	0	0	0	4

32.	Р. Гончигдорж	0	3	0	0	0	3
33.	Ц. Даваасүрэн	0	2	0	0	0	2
34.	Ц. Дашдорж	0	2	0	0	0	2
35.	Д. Дэмбэрэл	0	2	0	0	0	2
36.	С. Дэмбэрэл	0	3	0	0	0	3
37.	М. Зоригт	0	2	0	0	0	2
38.	Д. Зоригт	0	2	0	0	0	2
39.	Д. Лүндээжанцан	0	1	0	0	0	1
40.	Б. Наранхүү	0	1	0	0	0	1
41.	Н. Номтойбаяр	0	2	0	0	0	2
42.	Ц. Нямдорж	0	0	0	0	0	0
43.	С. Одонтуяа	0	3	1	2	0	6
44.	Е. Отгонбаяр	1	1	0	2	0	4
45.	С. Оюун	0	2	0	0	0	2
46.	Ц. Оюунбаатар	0	1	0	0	0	1
47.	Ц. Оюунгэрэл	0	3	0	0	0	3
48.	Д. Оюунхорол	0	1	0	0	0	1
49.	Ч. Сайханбилэг	0	2	0	0	0	2
50.	Я. Санжмятав	0	2	0	0	0	2
51.	Д. Сарангэрэл	0	1	0	0	0	1
52.	Я. Содбаатар	0	1	0	0	0	1
53.	О. Содбилэг	0	1	0	0	0	1
54.	М. Сономпил	0	1	0	0	0	1
55.	Д. Сумъяабазар	0	0	0	1	0	1
56.	А. Тлейхан	0	2	0	0	0	2
57.	Ш. Түвдэндорж	0	1	0	0	0	1
58.	Х.Тэмүүжин	0	2	0	0	0	2
59.	Д. Тэрбишдагва	0	1	0	0	0	1
60.	Ч. Улаан	0	1	0	0	0	1
61.	Г. Уянга	0	1	0	0	0	1
62.	Д. Хаянхярваа	0	2	0	0	0	2
63.	Ч. Хүрэлбаатар	0	1	0	0	0	1
64.	Л. Цог	1	1	0	0	0	2
65.	Ц. Цолмон	0	2	0	0	0	2
66.	Б. Чойжилсүрэн	0	3	0	0	0	3
67.	Л. Энх-Амгалан	1	2	0	2	2	7
68.	Ж. Энхбаяр	0	1	0	0	0	1
69.	Н. Энхболд	0	2	0	0	0	2
70.	М. Энхболд	0	2	0	0	0	2
71.	З. Энхболд	0	3	0	0	0	3
72.	Ө.Энхтүвшин	0	2	0	0	0	2
73.	С. Эрдэнэ	0	3	0	0	0	3
74.	Ж. Эрдэнэбат	1	3	0	0	0	4
75.	Д. Эрдэнэбат	0	3	0	0	0	3
76.	Л. Эрдэнэчимэг	0	1	2	1	0	4

ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДЭД ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДЛЫГ ТОДОРХОЙЛОХ САНАЛ АСУУЛГЫН ДҮН

Нээлттэй Нийгэм Хүрээлэнгийн дэмжлэгтэйгээр хэрэгжүүлж буй “Иргэдийн байгаль орчны мэдээлэл авах эрхийг баталгаажуулах нь” /STRIPE II/ төслийн хүрээнд Хөвсгөл далайн эзэд хөдөлгөөн ТББ 2015 онд “Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, нийгмийн эрүүл мэндэд тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлох” санал асуулгыг Хан-уул дүүргийн 13-р хороо, Заамар сумын Хайлааст багийн 40 иргэнээс авч нэгтгэн дүгнэсэн үр дүнг танилцуулж байна.

1. Танай нутагт байгаль орчны тулгамдсан ямар асуудлууд байна вэ? гэсэн асуултанд судалгаанд оролцогчид байгаль орчны нөхөн сэргээлт хийдэггүй /23.3%, Туул голын бохирдол, ундны ус болон бэлчээрийн хомсдол /16.7%, тоосжилт /10.0% гэж хариулжээ.

2. Таны мэдэхийг хүссэн хамгийн чухал ямар мэдээлэл байна вэ? гэсэн асуултанд өөрийн нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг уул уурхайн ил тод байдал /40.5%, тэдгээр уул уурхайн компаниудын нөхөн сэргээлт /16.2%, хуулийн мэдээлэл /16.2%, өөрийн нутгийн ус болон агаарын бохирдлын түвшин /13.5%-ий талаар мэдэхийг хамгийн их хүсч байна гэжээ.

САНАЛ АСУУЛГЫН ДҮН:

1. Туул голын сав газарт амьдарч буй иргэдийн хувьд ус, хөрс, агаар зэрэг байгалийн нөөцийн хомсдол, бохирдол хамгийн их тулгамдсан асуудал болоод байна.

2. Орон нутгийн иргэд өөрийн оршин сууж, амьдрал ахуйгаа эрхэлдэг газар нутгийнхаа байгалийн нөөц баялгийн ашиглалт, хамгаалалт, байгалийн нөхцлийн доройтол, бохирдол, түүнийг бууруулах, арилгахтай холбоотой баг, хорооны түвшний маш тодорхой, үнэн бодитой мэдээлэл авахыг маш их хүсч байна.

ИРГЭДИЙН ХҮССЭН МЭДЭЭЛЛИЙГ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА ӨГЧ ЧАДАХГҮЙ БАЙНА

Санал асуулгын дүнгээр иргэдийн мэдэхийг хүссэн дээрх мэдээллүүдийг төрийн байгууллага, албан тушаалтнууд өөрийн сайн дурын санаачлагаар ил тод, нээлттэй болгоогүй байсан учраас Хан-Уул дүүргийн 13-р хороо, Заамар сумын Хайлааст багийн 20 иргэн, байгаль орчин, хүний эрхийг хамгаалах, ил тод байдлыг хангах чиглэлээр ажилладаг 5 ТББ холбогдох байгууллагуудад хандаж байгаль орчны мэдээлэл хүссэн 38 өргөдөл бичиж, түүнийг шийдвэрлэх явцад мониторинг үнэлгээ хийсэн болно.

МОНИТОРИНГ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ДҮН:

1. Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуулийн хэрэгжилт

тун тааруу байна.

- Хуулийн 4.8-д заасан “...мэдээллийг хүсэлт гаргасан иргэн, хуулийн этгээдэд ажлын 7 өдрийн дотор өгөх” заалт хэрэгжихгүй байна. Тухайлбал, бидний бичсэн 38 хүсэлтийн 24-д нь хуулийн хугацаа өнгөрсөн ч өдийг хүртэл хариу өгөөгүй байна.
- Хуулийн 13.1.3-д “хүсэлтэд дурдсан мэдээлэл тухайн байгууллагын эзэмшилд байгаа эсэх, байхгүй тохиолдолд тухайн хүсэлтийг холбогдох байгууллагад нь 2 хоногийн дотор шилжүүлж, энэ тухай иргэн, хуулийн этгээдэд мэдэгдэх” тухай заасан байтал төрийн зарим байгууллагууд “энэ мэдээлэл манайд байхгүй учир өөр байгууллагад ханд” гэсэн хариу өгч хуулийг зөрчиж байна.
- Хуулийн 12.1-д заасан мэдээлэл хүсэгчийн мэдээлэл авах болсон шаардлага, үндэслэлээ тайлбарлахгүй байх эрхийг төрийн зарим байгууллагууд зөрчиж, “Мэдээлэл хүссэн шалтгаан үндэслэлээ тайлбарла. Түүнээс чинь хамаарч мэдээлэлээ төлбөртэй, төлбөргүй өгөх эсэхээ шийднэ” гэсэн хариу өгсөн тохиолдол гарсан.

2. Төрийн байгууллагуудаас ирүүлсэн мэдээлэл нь чанарын хувьд иргэдийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахгүй байна:

- Мэдээлэл нь бүрэн гүйцэд бус дутуу, дулимаг
- Мэдээллүүд нь хоорондоо зөрүүтэй
- Хугацаа нь хуучирсан,

- Хүссэн мэдээллээс нь өөр, зарим нь огт хамааралгүй, ач холбогдол багатай
 - Нийтэд хүргэхэд зориулан боловсруулаагүй олон хуудас тоон хүснэгт, техникийн болон хэт мэргэжлийн хэллэгтэй өгөгдлүүдүгчир иргэд ойлгож, ашиглахад хүнд, дахин боловсруулалт шаардаж байна.
3. Хуулиар олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгосон мэдээллүүдийг төрийн зарим байгууллага дотоод журмаараа дур мэдэн хааж, хязгаарласан зөрчил илэрч байна:
- Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ, лицензийн мэдээлэл, кадастрийн зураглалыг дотоод журмын дагуу зөвхөн яам, агентлагт өөрийн биеэр ирж танилцах шаардлага тавьж байна.
- Энэ нь нийслэлээс хол амьдардаг хөдөө орон нутгийн иргэдэд хүндрэлтэй, зардал, чирэгдэл учруулсан, мэдээллийн маш хүртээмжгүй хэлбэрийн зохицуулалт болж байгааг анхаарч даруй өөрчлөх шаардлагатай байна.

МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ БА МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ САЙЖРУУЛЖ, ИРГЭДИЙН ӨӨРСДИЙН ОРШИН СУУДАГ ГАЗАР НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЭДЭЭЛЛИЙГ БҮРДҮҮЛЭХ, БОЛОВСРУУЛАХ, ТҮГЭЭХ, АШИГЛАХ, ХАДГАЛАХ ТОГТОЛЦООГ БАГ, ХОРООНЫ ТҮВШИНД БИЙ БОЛГОЖ АЖИЛЛУУЛАХ НЬ НЭН ЧУХАЛ БАЙНА.

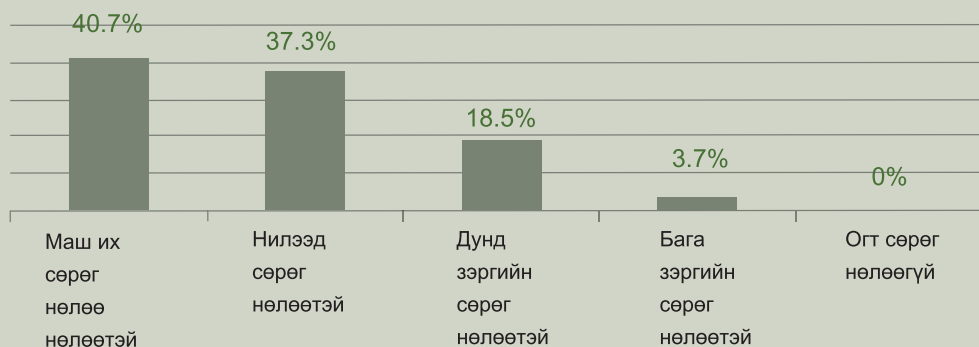
УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ НӨЛӨӨЛЛИЙН СУДАЛГААНЫ ДҮН

Хөвсгөл далайн эзэд хөдөлгөөнөөс уул уурхайн үйлдвэрлэлээс хөдөө, орон нутгийн байгаль, нийгэмд үзүүлж буй нөлөөллийн талаар иргэдийн санаа бодлыг судлах зорилгоор Дундговь аймгийн Өлзийт суманд 2014 онд хийсэн “Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, нийгэмд үзүүлж буй нөлөөлөл” судалгааны дүнг танилцуулж байна.

Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлж буй нөлөөлөл

1. Судалгаанд оролцогчдын **40.7%** нь уул уурхайн үйл ажиллагаа манай нутгийн байгаль орчинд “Маш их сөрөг нөлөө үзүүлж байна” гэсэн хариулт өгчээ.

2. Өөрийн нутгийн байгаль орчинд уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үзүүлж буй хамгийн гол сөрөг нөлөөг бэлчээрийн ургамлын төрөл, зүйл цөөрсөн **/24.7%/**, гүний усны түвшин буурсан **/23.5%/**, хөрс эвдэгдэж, доройтож, цөлжилт нэмэгдсэн **/22.2%/** явдал гэж үзэж байна.

УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ НӨЛӨӨЛӨЛ

1. Уул уурхайн үйл ажиллагааны нөлөөллөөс шалтгаалж амьдралын тогтсон хэв маяг, уламжлал, соёл, зан заншил, үнэт зүйлс “Дунд зэрэг өөрчлөгдсөн” гэж үзжээ.

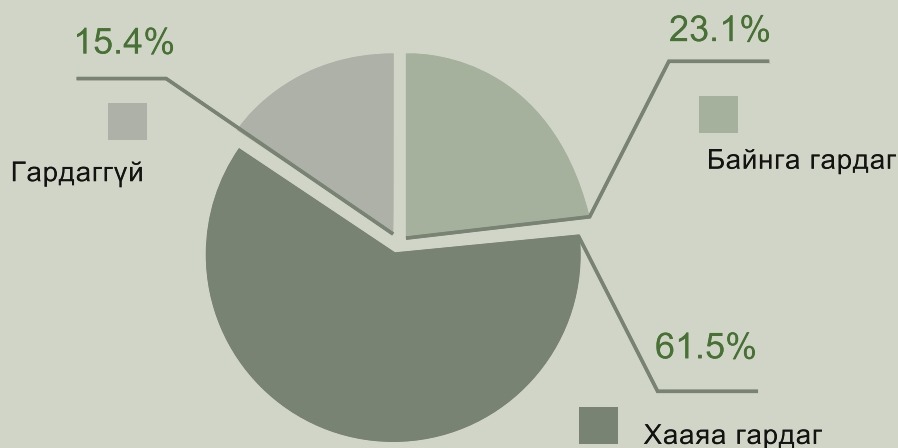

2. Уул уурхайн нөлөөллөөс шалтгаалж малын бэлчээр талхлагдсан **/22.4%/**, ундны болон малын уух ус хомсдсон **/20.5%/**, малчин хүн нинжа болж байна **/19.2%/** гэх мэтчилэнамыдралын тогтсон хэв маяг, уламжлал, соёл, зан заншил, үнэт зүйлсэд өөрчлөлт гарч байна гэж хариулжээ.

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙГ АШИГЛАХТАЙ ХОЛБООТОЙ ГАРЧ БУЙ ЗӨРЧИЛ, МАРГААН

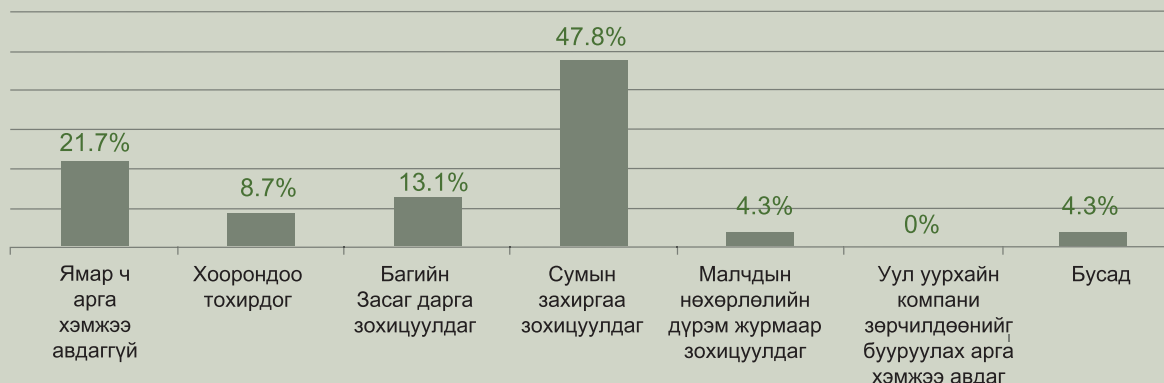
1. Байгалийн нөөц, баялгийг ашиглахтай холбоотой зөрчил, маргаан “Байнга гардаг” гэж судалгаанд оролоцогчдын **23.1%** нь үзсэн байна.

2. Энэ маргаан гол төлөв “Малчид ба уул уурхайн компанийн хооронд үүсдэг” гэж **73.9%** нь хариулжээ.

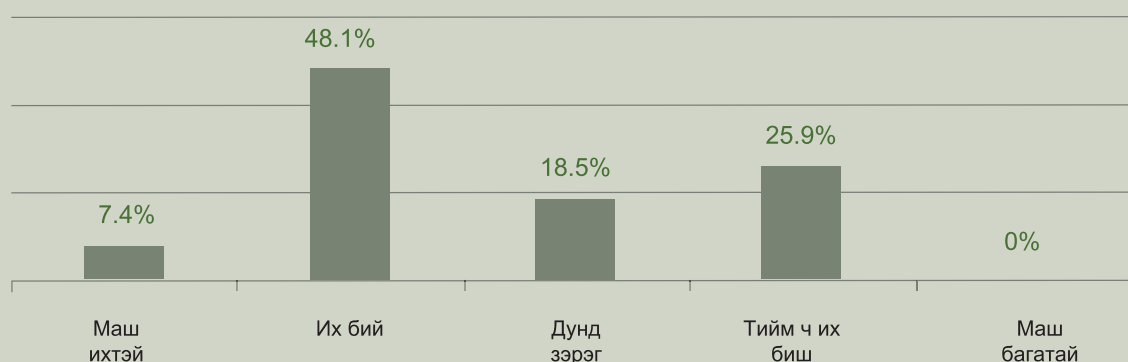

3. Зөрчил, маргааныг сумын захиргаа **/47.8%/** болон Багийн Засаг дарга **/13.1%/** зохицуулдаг бөгөөд ер нь ямар ч арга хэмжээ авдаггүй **/21.7%/** байдал түгээмэл ажээ.

ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВ

1. Судалгаанд оролцогчдын **48.1%** нь өөрийн нутагт түүх соёлын дурсгалт зүйлс “Их бий” гэсэн хариулт өгчээ

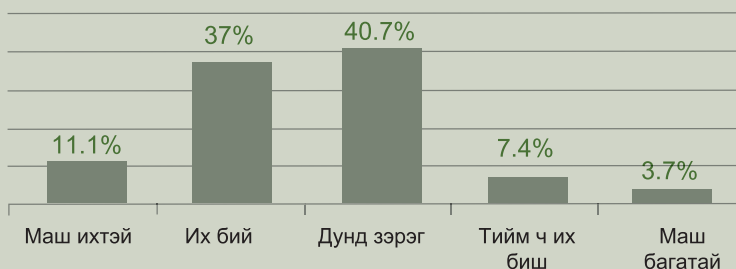

2. Уул уурхай үйл ажиллагаа түүх, соёлын дурсгалыг “Их хэмжээгээр сүйтгэж байна” **/29.6%/** гэж судалгаанд оролцогчид үзэж байна.

ШҮТЛЭГ БИШРЭЛ

1. Судалгаанд оролцогчдоос нутгийнхны шүтэж биширдэг уул овоо олон эсэхийг асуухад **37%** нь “Их бий” гэж хариулсан.

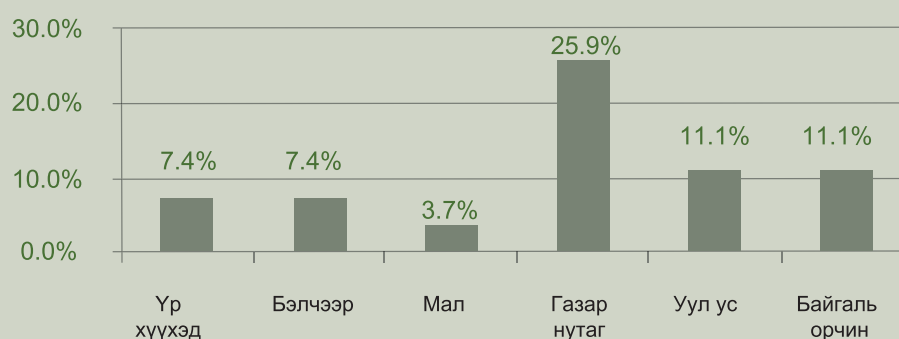
2. Уул уурхай үйл ажиллагаа шүтэж биширдэг уул овоо, өвөг дээдсээ нутаглуулсан газрыг “Их хэмжээгээр сүйтгэж байна” гэж **33.3%** нь үзсэн байна.

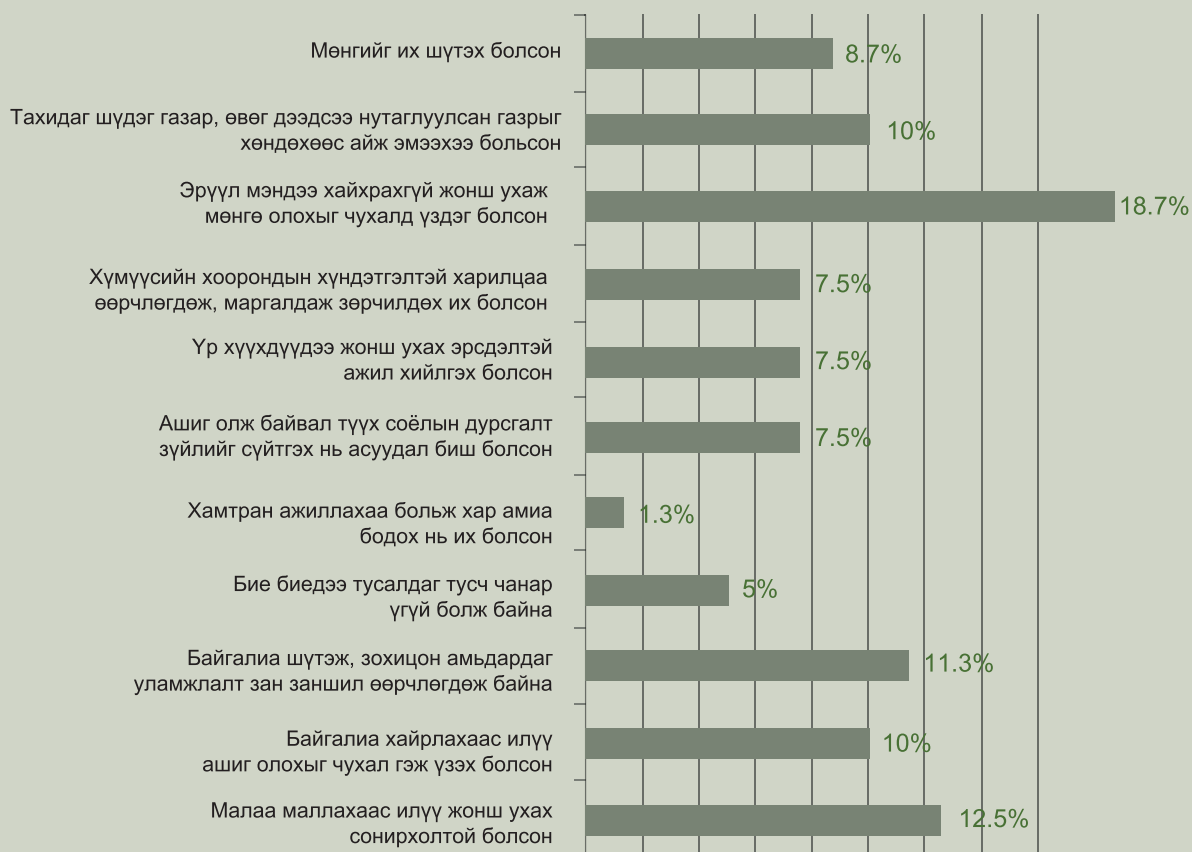

ҮНЭТ ЗҮЙЛСИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ

1. Судалгаанд оролцогчдын **25.9%** нь төрж өссөн газар нутгаа хамгийн үнэ цэнэтэй зүйл **/25.9%/** гэж үздэг байна.

2. Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас шалтгаалж эрүүл мэндээ хайхрахгүй жонш ухаж мөнгө олохыг чухалчлах болсон **/18.7%/**, малаа маллахаас илүү жонш ухах сонирхолтой болсон **/12.5%/**, байгалиа шүтэж, зохицон амьдардаг уламжлалт зан заншил өөрчлөгдөж байна **/11.3%/** гэх зэргээрхөдөөгийн хүмүүсийн үнэт зүйлсийн үнэлэмжөөрчлөгдөж байгааг илэрхийлжээ.

УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ҮР ӨГӨӨЖИЙН ТАЛААРХ НУТГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨСӨӨЛӨЛ, ХҮЛЭЭЛТ

1. Хэрэв нутагт нь уул уурхайн үйлдвэрлэл явагдаж эхэлбэл “Малын үнэ өснө” **/19.2%/**, “Ажлын байр нэмэгдэн эдийн засаг сайжирна” **/17.9%/** гэсэн эерэг хүлээлт байна.

2. Түүнчлэн “Бэлчээрийн ургамлын төрөл, зүйл цөөрнө” **/15.0%/**, “Тоосжилт ихэснэ” **/11.3%/**, “Бэлчээр талхлагдан өвөлжөө, хаваржааны тоо цөөрнө, улмаар бэлчээрээ алдана” **/12.5%/** гэсэн айдас, болгоомжлол бас байна.

3. Судалгаад оролцогчдын **77,8%** нь сөрөг тал нь давамгайлах тул өөрийн нутагт уул уурхайн үйлдвэрлэл явагдахыг дэмжихгүй гэж хариулжээ.

11

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН 2012-2016 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ЗОРИЛТЫН БИЕЛЭЛТИЙГ ХАМТДАА ДҮГНЭЦГЭЭ

Засгийн газар 2012-2018 онд байгаль дэлхийтэйгээ зохицон амьдарч, байгалийн нөөцийг тогтвортой ашиглаж, нөхөн сэргээж, хүрээлэн байгаа орчныг хамгаалах замаар нийгэм, эдийн засаг, хөгжлийн бодлого нь ногоон хөгжлийн бодлоготойгоо уялдаж, экологийн тэнцвэртэй аюулгүй орчинд амьдарч, ажилладаг байх зорилт дэвшүүлэн тавьж, дараахь шил ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр амлалт авсан билээ.

Засгийн газрын амлалтыг дүгнэж, хариуцлага тооцох хугацаа дөхсөн учир байгаль орчныг хамгаалах талаар хийхээр төлөвлөсөн ажлыг доорх хүснэгтийг ашиглан 1-5 оноогоор дүгнэж, үнэлгээгээ бидэнд илгээнэ үү.

Та бүхний ирүүлсэн дүнг бид нэгтгэн “Ногоон од” сэтгүүлийн дараагийн дугаарт мэдээлэх болно.

№	Засгийн газрын 2012-2016 оны хөтөлбөрийн байгаль орчны зорилтуудыг хэрэгжилтийг Та хэрхэн үнэлж дүгнэж байна вэ?	Маш тааруу	Тааруу	Дунд	Сайн	Маш сайн	Мэдэхгүй
	Дараахь 29 үзүүлэлт тус бүрээр биелэлтийг дүгнэхдээ “маш тааруу” бол 1, “тааруу” бол 2, “дунд” бол 3, “сайн” бол 4, “саш сайн” бол 5-ын тоог дугуйлна уу.						
	Ногоон хөгжлийн үндсийг бүрдүүлэн, “Ногоон соёл иргэншил” үзэл баримтлал, хөтөлбөрийг боловсруулж, загваруудыг бий болгох						
	Орон нутаг дахь иргэний байгууллага, иргэдийн нөхөрлөлтэй байгаль хамгааллын чиглэлээр хамтран ажиллах тогтолцоог шинэ шатанд гаргах						
	Хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, мал, амьтанд сөрөг нөлөө үзүүлэх цацраг идэвхт болон химийн хорт бодисын хэрэглээг багасгаж, онцгой хорт бодис худалдах, ашиглах, тээвэрлэх, хадгалах, импортлоход тавих хяналтыг хүчтэй болгох						
	Томоохон гол, мөрнүүдэд урсацын тохиргоо хийх замаар усан сан байгуулж бүс нутгийн усны хэрэгцээг хангах. Хөв цөөрмүүдийг байгуулах						
	Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эхийг улсын тусгай хамгаалалтад хамруулж, усны менежментийн цогц бодлогыг хэрэгжүүлэх						
	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээг өргөжүүлэх						
	Ойг түймэр, хөнөөлт шавьж, өвчин, хууль бус мод бэлтгэлээс хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, зүй зохистой ашиглах, мод орлох технологийг нэвтрүүлэх						
	Устах аюулд орж байгаа амьтан, ургамлыг хамгаалах, уугуул нутагт нь сэргээх, тарималжуулах ажлыг эрчимжүүлэх						
	Уул уурхайн нөхөн сэргээлтэд “дүйцүүлэн хамгаалах” механизмыг нэвтрүүлэх						
	Байгаль орчинд хохирол учруулсан талаар бодитой мэдээлэл өгсөн иргэнийг урамшуулдаг тогтолцоог бүрдүүлэх						
	Уул уурхай болон бусад томоохон төслийг санхүүжүүлэгч банкуудтай ногоон хөгжлийн бодлогыг холбох механизмыг бий болгох						
	Үйлдвэрийн болон ахуйн хаягдал усыг цэвэршүүлэн дахин ашиглах технологи нэвтрүүлэх						
	Хатуу хог хаягдлыг ангилан дахин боловсруулж ашиглах						
	Цөлжилтөөс сэргийлж, бэлчээрийн талхлалтыг бууруулах зорилгоор бэлчээр, усны цогц бодлогыг хэрэгжүүлэх						
	Цөлжилтийн явц /эрчим/-ыг хянах нэгдсэн сүлжээ байгуулж, цөлжилтөд өртсөн нутагт цөлжилттэй тэмцэх ногоон ажлын байр бий болгох замаар хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх						
	Органик хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх эдийн засаг, санхүү банкны тааламжтай орчныг бүрдүүлж, Органик монгол үндэсний хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх						

Байгаль орчинд ээлтэй технологи, цэвэр үйлдвэрлэл, ногоон хэрэглээг урамшуулах замаар бага нүүрстөрөгч бүхий нийгэмд шилжих ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлж эхлэх						
Техник-эдийн засгийн үндэслэлээр ашиггүй нь тогтоогдсон, байгаль орчинд хор хөнөөл ихтэй уурхайг ажиллуулахгүй байх зарчмыг баримтлах						
Нөхөн сэргээлтийг стандартын түвшинд хийж чадах санхүүгийн баталгаа гаргасан аж ахуйн нэгжид ордыг ашиглах эрхийг олгодог болох						
Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилга болон хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэх санаачилга, тэдгээрийн зарчмууд болон стандартыг нэвтрүүлэх						
Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, олборлох, ашиглахыг хориглох тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, байгальд ээлтэй уул уурхайг хөгжүүлэх						
Байгаль орчинд ээлтэй, шилдэг техник, технологийг уул уурхайн үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж, эвдрэлд орсон талбайн тооллого хийж буруутай этгээдээр нөхөн сэргээлгэж, цаашид нөхөн сэргээлтийн зардлыг улсын төсвийн тусгай санд байршуулдаг болгох						
Хотуудын усан хангамж, бохир ус, цэвэрлэх байгууламжид технологийн шинэчлэл хийх. Хот, суурины усан хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуулийн хэрэгжилтийг зохион байгуулна. Усыг зүй зохистой ашиглах бодлого явуулна						
Аймаг, сумын төвийн ногоон байгууламжтай талбайг хоёр дахин нэмэгдүүлэх						
Аймгуудын төвийг дэлхийн жишигт нийцсэн ногоон хөгжлийн чиг баримжаатай хот болгон хөгжүүлэх						
Монгол Улсын эдийн засаг, байгаль экологийн аюулгүй байдлыг хангахад аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлж, бодлогын шийдвэр гаргахад мэдээллийн бодит дэмжлэг үзүүлэх, аливаа сөрөг нөлөөлөл, үйл ажиллагаатай тэмцэх ажлыг идэвхжүүлэхэд чиглэсэн цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх						
Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт цөмийн хаягдал булшлахыг хориглоно						
Цөмийн энергийн чиглэлээр явуулах үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр “Шар нунтаг”-аас цааш үргэлжлэхгүй байхыг хуульчлан тогтоох						
Нийтийн эрх ашгийг төлөөлөн нэхэмжлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, байгаль хамгаалал, хүүхдийн эрх, нийтийн эрүүл мэнд, нийтийн өмч, дэд бүтэцтэй холбоотой асуудлыг шүүхэд нэхэмжлэн хамгаалах стратегийн өмгөөлөл, бодлогын нөлөөллийг бүх талаар дэмжих						

№	УИХ-ын гишүүний нэр	Өрөөний дугаар	Утасны дугаар	Гар утас	Цахим хаяг	Туслахын нэр	Өрөөний дугаар	Утасны дугаар	Гар утас
1	Н.Алтанхуяг	256	263061	99114169	altankhuyag@parliament.mn	О.Уянга	256	263061	98114169
2	Р.Амаржаргал	211	260127	99119387	arinchin@parliament.mn	Б.Болор	211	260127	99998670
3	Д.Арвин	225	263802	99119791	arvin@parliament.mn	О.Оргилмаа	225	265150	99045318
4	О.Баасанхүү	312	265175	99110754	baasankhuu@parliament.mn	Б.Алтанзул	312	265175	96648784
5	А.Бакей	419	262992	99097582	bakei@parliament.mn	Д.Айдос	419	262992	99073144
6	Н.Батбаяр	218	261883	99112539	batbayar_n@parliament.mn	Б.Гантуяа	218	261883	99092539
7	Су.Батболд	401	262740	99117130	batbold@parliament.mn	Э.Анар	401	262740	99018638
8	Сү.Батболд	163	261175	99118779	batbold_s@parliament.mn	З.Оюунбилэг	163	261175	99186161
9	Ж.Батзандан	115	264678	99111403	batzandan@parliament.mn	Э.Мөнхзаяа	115	264678	97111107
10	Ж.Батсуурь	305	262777	99118022	batsuuri@parliament.mn	З.Амгаланбаатар	305	264743	99100610
11	Х.Баттулга	441	263249	99116118	battulga@parliament.mn	Л.Түвшинжаргал	436	263249	99248423
12	Г.Батхүү	354	260878	99114403	batkhuu@parliament.mn	Г.Махабариади	354	260878	99033340
13	Д.Батцогт	205	260361	99119095	battsogt@parliament.mn	Б.Амармэнд	205	260361	88099800
14	Н.Батцэрэг	203	262155	99081720	battserag@parliament.mn	Б.Маралмаа	203	262155	94097781
15	М.Батчимэг	206	262528	99101226	batchimegm@parliament.mn	Ж.Гуамарал	206	262528	99233137
16	Б.Бат-Эрдэнэ	4556	266268	99115555	baterdeneb@parliament.mn	С.Хэрлэн	457	267035	99154950
17	Д.Бат-Эрдэнэ	219	321467	99119828	baterdened@parliament.mn	Н.Адъяацэрэн	147	261467	91918977
18	З.Баянсалэнгэ	3116	261058	88112016	bayanselenge@parliament.mn	А.Халиун	3116	261058	99920604
19	Г.Баярсайхан	308	260469	99118850	bayarsaikhang@parliament.mn	Б.Эрдэнэцэцэг	308	260469	99076117
20	Ц.Баярсайхан	434	265978	99114090	bayarsaikhangs@parliament.mn	Ц.Мөнхзул	436	265978	88718001
21	С.Баярцогт	261	262527	99113884	bayartsogt@parliament.mn	Р.Бүрэнжаргал	261	262980	99004624
22	Л.Болд	310	325889	99113016	bold_lu@parliament.mn	Ц.Ариунаа	147	262623	95953113
23	Б.Болор	276	263075	99114244	bolor@parliament.mn	О.Цэндээ	276	262241	94524244
24	Х.Болорчулуун	318	264882	99114773	bolorchuluun@parliament.mn	Д.Оюунчимэг	316	264882	99794357
25	Р.Бурмаа	321	267006	99117596	burmaa@parliament.mn	Б.Цогт	321	267006	88118212
26	С.Бямбацогт	201	265889	99119921	byambatsogt@parliament.mn	Э.Түмэнжаргал	201	265889	99044801
27	С.Ганбаатар	411	263771	99103409	ganbaatar@parliament.mn	Г.Нарантуяа	3-55	263771	99064836
28	Д.Ганбат	213	264525	99117596	ganbat@parliament.mn	О.Оюунсүрэн	213	264525	88019384
29	Л.Гантөмөр	439	267522	99115948	gantumur@parliament.mn	О.Бүжин	436	267522	94445457
30	Д.Ганхуяг	307	265303	99114463	gankhuyag@parliament.mn	Р.Дуламсүрэн	307	265303	88036713
31	Б.Гарамгайбаатар	201	263414	99119657	garamgaibaatar@parliament.mn	Д.Хулан	201	263414	99092228
32	Р.Гончигдорж		262918	99112703	gonchigdorj@parliament.mn	Х.Цогмандах		262918	91179799
33	Ц.Даваасүрэн	403	262905	99115687	davaasuren@parliament.mn	Д.Цанлигрэнчин	147	263019	98115687
34	Ц.Дашдорж	303	265206	99114530	dashdorj@parliament.mn	Т.Мөнгөн	303	265206	99812440
35	Д.Дэмбэрэл	315	265326	99113703	demberel@parliament.mn	Г.Ихбаяр	315	265326	91999287

36	С.Дэмбэрэл	227	261503	99112509	demberels@parliament.mn	Л.Алтанхуяг	3-55	261503	99719217
37	Д.Зоригт	218	261570	99112704	zorightd@parliament.mn	Д.Соёл-Эрдэнэ	218	261570	99064020
38	М.Зоригт	455в	265635	99112442	zorigt@parliament.mn	Ч.Номингуа	416	265635	99003049
39	Д.Лүндээжанцан	214	260479	99113704	lundeeljantsan@parliament.mn	П.Цолмон	214	322777	99013396
40	Б.Наранхүү	432	261558	99116963	narankhuu@parliament.mn	С.Уянга	436	261558	99810000
41	Н.Номтойбаяр	462	262287	99117077	nomtoibayar@parliament.mn	Э.Болд	460	262287	99571271
42	Ц.Нямдорж	309	266140	99111150	nyamdorj@parliament.mn	Б.Энхбат	309	266140	91911129
43	С.Одонтуяа	111	261041	99116068	odontuya@parliament.mn	Ө.Есүгэн	111	261041	88035670
44	Ё.Отгонбаяр	422	267302	99113158	otgonbayar_yo@parliament.mn	Ч.Батмөнх	423	267302	88256464
45	С.Оюун	306	263645	99114264	oyuna@parliament.mn	Д.Сарангоо	306	263645	99805080
46	Ц.Оюунбаатар	325	263344		oyunbaatar@parliament.mn	О.Ганзориг	325	263344	99042830
47	Ц.Оюунгэрэл	413	262269	99115109	oyungerel@parliament.mn	Б.Навчаа	413	322269	95035109
48	Д.Оюунхорол	488	262583	99119029	oyunkhorol@parliament.mn	Ч.Онончимэг	488	262583	95781318
49	Ч.Сайханбилэг	ЕС	262958	99118687	saikhanbileg@parliament.mn	Д.Нарантуяа	ЕС	262725	99178814
50	Я.Санжмятав	482	260260	99119135	sanjmyatav@parliament.mn	Ж.Должинсүрэн	497	260260	99779747
51	Д.Сарангэрэл	468	262346		sarangerel@parliament.mn	Б.Болорчимэг	460	262346	88097533
52	Я.Содбаатар	453	262335	99116402	sodbaatar@parliament.mn	Б.Тамир	460	262335	99098281
53	О.Содбилэг	459	267216	99119014	sodbileg@parliament.mn	Г.Мөнх-Очир	460	267216	91995799
54	М.Сономпил	210	260099	99118211	sonompil@parliament.mn	Г.Бямбадорж	210	260099	99961266
55	Д.Сумъяабазар	319	260025		sumiyabazar@parliament.mn	Т.Оюунчимэг	322	260025	99050006
56	А.Тлейхан	320	267568	99112284	tleikhan@parliament.mn	Ж.Айдос	322	267568	99042794
57	Ш.Түвдэндорж	474	262979	99114197	tuvdendorj@parliament.mn	Д.Энхмандах	474	262979	99969821
58	Х.Тэмүүжин	407	262569	99106099	temuujin@parliament.mn	Б.Мөрөнжаргал	407	262569	99258804
59	Д.Тэрбишдагва	3116	265625	99114212	temuujin@parliament.mn	Э.Эрхэмбаяр	139	265625	99771628
60	Ч.Улаан	314	264007	99117093	ulaan@parliament.mn	М.Ганхуяг	314	264007	99050034
61	Г.Уянга	317	261333	99095040	uyanga@parliament.mn	Н.Сарантуяа	316	261333	99995133
62	Д.Хаянхярваа	478	263988	99112317	khayankhyarvaa@parliament.mn	Д.Батзориг	457	263988	88083442
63	Ч.Хүрэлбаатар	481	263484	99112317	khurelbaatar@parliament.mn	П.Дорждагва	467	261468	99100970
64	Л.Цог	301	321570	99105223	tsog@parliament.mn	О.Отгонбаяр	301	262687	99056929
65	Ц.Цолмон	212	326972	99118269	tsolmon@parliament.mn	О.Сүнжидмаа	212	266972	99017734
66	Б.Чойжилсүрэн	208	266457	99113186	choijilsuren@parliament.mn	Я.Баттогтох	104	260789	99951775
67	Л.Энх-Амгалан	118	267156	88112318	enkhmagalan@parliament.mn	Б.Туяа	118	266455	88027482
68	Ж.Энхбаяр	415	262213	99117928	enkhbayar_ji@parliament.mn	Д.Ядамжав	415	262213	99102923
69	З.Энхболд		261986	99088155	enkhboldz@parliament.mn	Г.Ганбагана	420	261986	90119898
70	М.Энхболд	350	265990	99115451	enkhboldm@parliament.mn	Б.Эрдэнэбаяр	350	265990	99089995
71	Н.Энхболд	455а	261255	99117220	enkhbold@parliament.mn	Б.Бат-Эрдэнэ	455 а	263154	99107220
72	Ө.Энхтүвшин	226	262354	99113838	enkhuvshin@parliament.mn	Н.Нарантуяа	226	262354	99087493
73	С.Эрдэнэ	406	262727	99114349	erdene@parliament.mn	Ч.Батзул	404	262727	91426622
74	Д.Эрдэнэбат	111	260883	99117226	erdenebatd@parliament.mn	Д.Оюунгэрэл	104	260883	91915590
75	Ж.Эрдэнэбат	217	263146	99492003	erdenebat_ja@parliament.mn	Л.Дэлгэр	217	263146	99907447
76	Л.Эрдэнэчимэг	405	260555	99116431	erdenechimeg@parliament.mn	Х.Номин-Эрдэнэ	409	262974	99996431

ТАЛАРХАЛ

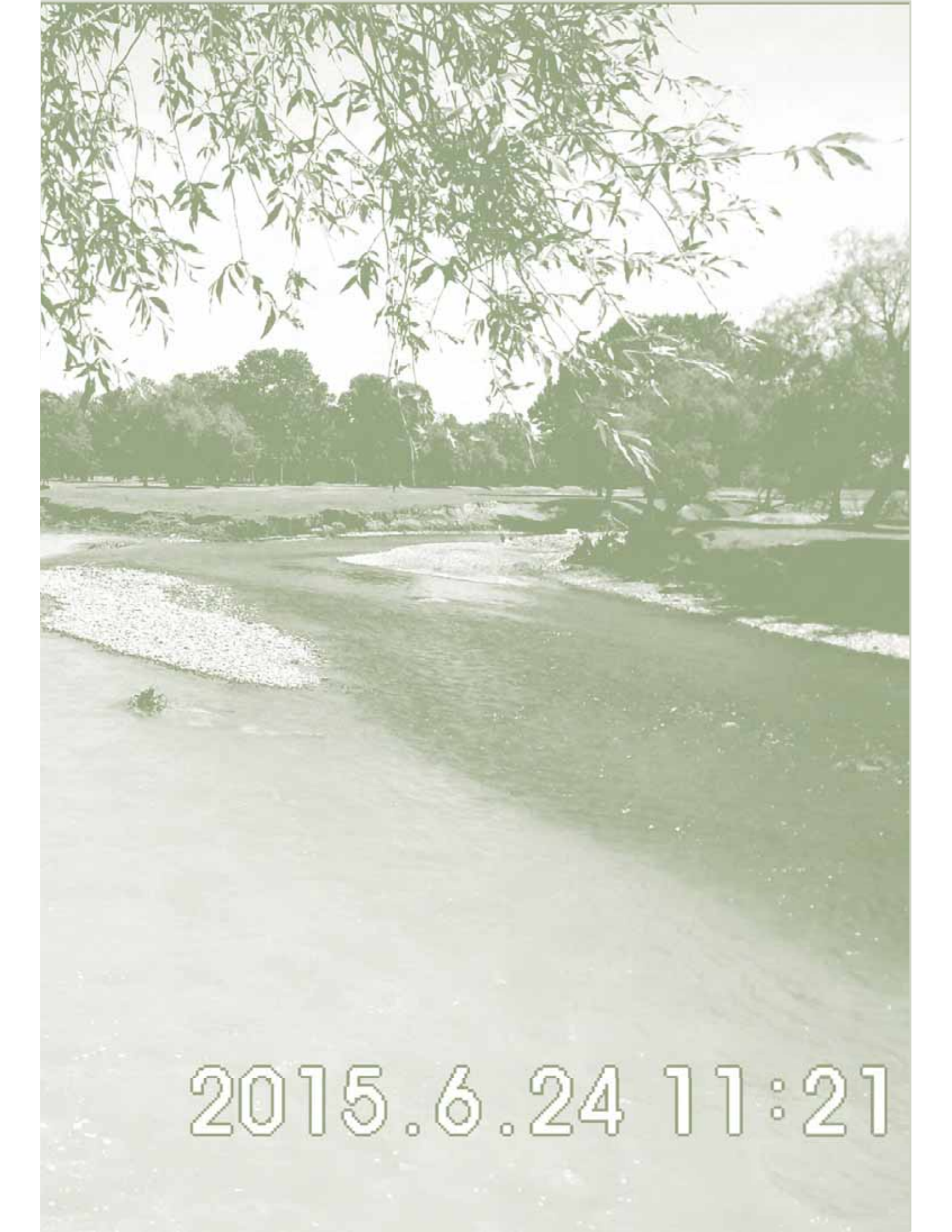
Монгол оронд нийгмийн хариуцлагын тогтолцоог тогтоон төлөвшүүлэх, байгальд ээлтэй улс төрчдийг бэлтгэх, сонгогч-иргэдийг соён гэгээрүүлэхийн төлөө зорьж зүтгэсэн бидний ажилд дэмжлэг үзүүлж, “Ногоон од” сэтгүүлийн ээлжит дугаарыг хэвлүүлэн олны хүртээл болгоход тусалсан Конрад Аденаурын сангийн суурин төлөөлөгчийн газарт МБХИХЭ-ийн гишүүд, дэмжигчдийн өмнөөс гүн талархал илэрхийлье.

Монголын байгаль хамгаалах иргэний хөдөлгөөнүүдийн эвслийн гишүүн хөдөлгөөнүүд:

1. “Ариун суварга” хөдөлгөөн /Архангай аймаг/
2. “Баян Алтайн эзэд” хөдөлгөөн /Говь-Алтай аймаг/
3. “Буйр нуур, Халх гол, Нөмрөгийн сав газрыг хамгаалах” хөдөлгөөн /Дорнод аймаг/
4. “Гурванбулаг баян” хөдөлгөөн /Дорноговь аймаг/
5. “Өгий нуур-Ногоон хэрэм” хөдөлгөөн /Архангай аймаг/
6. “Туул Сэлбийн экологи” хөдөлгөөн /Төв аймаг/
7. “Хатан Ерөө гол” хөдөлгөөн /Сэлэнгэ аймаг/
8. “Хонгор нутгийн дуудлага” хөдөлгөөн/Баянхонгор аймаг/
9. “Хөвсгөл далайн эзэд” хөдөлгөөн/Хөвсгөл аймаг/
10. “Хөвсгөл Дэлгэрмөрөн” хөдөлгөөн /Хөвсгөл аймаг/
11. “Хэрлэний хөдөө арал” хөдөлгөөн/Хэнтий аймаг/
12. “Эг-Үүр эх нутаг” хөдөлгөөн /Хөвсгөл, Булган аймаг/
13. “Элгэн нутаг Сутай” хөдөлгөөн /Ховд аймаг/
14. “Эрдэнэцагаан нутаг” хөдөлгөөн /Сүхбаатар аймаг/

Ашигласан материал

1. УИХ-ын 2012 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны талаархи нэгдсэн танилцуулга
2. УИХ-ын 2013 оны хаврын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны талаархи нэгдсэн танилцуулга
3. УИХ-ын 2013 оны намрын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны талаархи нэгдсэн танилцуулга
4. УИХ-ын 2014 оны хаврын ээлжит чуулганы үйл ажиллагааны талаархи нэгдсэн танилцуулга
5. Монгол улсын засгийн газрын 2012-2016 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөр
6. Хууль, УИХ-ын болон байнгын хорооны тогтоолоор Засгийн газарт үүрэг өгөгдсөн шийдвэрийн хэрэгжилтийн танилцуулга. 2012.12.05. Улаанбаатар хот
7. Улсын их хурлын 2013 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд байнгын хороодын тогтоолоор байгуулсан хуулийн хэрэгжилттэй танилцах ажлын хэсгийн талаарх статистик мэдээ. /2013.10.01-2014.01.30/

2015.6.24 11:21